

76 וְאֵתֶּה תְּצַוֶּה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ בְּתִית

רש"י

לקט בהיר

(כ) ואתה תצוה. זך. בלי שמרים^כ, כמו ששנינו במנחות (פ"ה) מגרגרו בראש הזית וכו' (ת"כ כ"ד ג):
בתית. הזיתים היה כותש במכתשת, ואינו עוחקן בריחים כדי שלא יהיו* צו שמרים, ואחר שהוליא עפה ראשונה מכניסין לריחים ועוחקן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר בתית למאור^{כא}

שינוי נוסחאות יחא - יחז

מ) דאין לפרש זך בלי תערוכת שמן ממין אחר רק שמן זית, שזה פשוט הוא מאומרו שמן זית, ודאי שפירושו בלי פסולת דהיינו בלי שמרים, ועדיין אינו מספיק שאין לדבר זה שיעור, ולעשותו זך בהיר ולגול כמים אי אפשר, אלא ודאי לא עלין המלאכה לגמור, אלא התורה הקפידה שתעשיו באופן שיהיה זך, וגם אמר הכתוב "בתית", שבאופן זה שיהיה בתית ולא עמוץ יהיה השמן זך א"כ מה זה שאמר

מקודם "זך", אלא ודאי שז' דברים לזה הכתוב שהזית בעצמו יהיה זך וגם מעשיו יהיה זך, והיכי דמי, כמו ששנינו מגרגרו פי' יכול גרגרים אחדים אחת מכלן ואחת מכלן מראש האילן מקום שהשמש שלט בו היטב, וזיתים אלו יהיו שמנס זך, וגם בזיתים הללו יהיו מעשיו מיוחדים לזכות, שלא יטענו אלא כמאז, וגם אחר הכתיבה לא יכול אלא עפה ראשונה (ג"א: מא) ותיבת למאור אך למותר, שהלא כתיב להעלות זר תמיד, אלא למעוטי בא, דוקא למאור חיוז בתית ופסול בעמוץ, אבל למנחות כשר אף שמן השני והשלישי, ומיעוט זה לא בא לפסול שמן הראשון למנחות, הגם שיש סברה שגם לפסולו לפי ששמן הראשון אין בו טעם מחיקות כמו בשני, ת"ל להלן (כ"ט מ') ועשרון סולת בלול בשמן בתית, למדנו שכשר

אור החיים

מעמך^ג). ולא יראה צעניך כי מנורה זו קלה היא כיון שאינה אלא מפי משה לא כן הוא שאין זה אלא משום דרך כבוד לאל עליון אבל המנורה הרי אנו רואים כי ה' אמר אליו שיצוה. ואולי כי לזה אמר ויקחו אליך^ד פירוש למה שאתה בדעתך תנורה. עוד יראה לז' שזוה ה' כל מעשה המשכן וענייניו לזכר שיראה שמנורה לו שיעשה הוא כל הנדבר אליו ויביא כל הנדבש של המשכן לז' התלבושות בעבודת ה' גם יעשה מלאכת המשכן ועבודתו, לזה אמר אליו ואתה תנורה פירוש מה שיש לך מהיתרון על כל ישראל אינו אלא מה שתנורה אותם לז', ולזה אמר תיצת ואתה תוספת הוא"ו לז' שיש עושים לז' משכ"ה, ידוויק גם כן אומרו תנורה ולא אמר ז'ו'. עוד ירמוז לז' כי הגיע זמן תת הכהונה לאהרן ברר ה' למשה המלכות והמליכו על ישראל, והוא אומרו תנורה את בני ישראל^ה, על דרך אומרו (ש"א

אור בהיר

א) שדרכך זה כשיעשו מעמך הוא דרך כבוד, מה שאין כן שהוא ב"ה יענה נראה שלמור הוא נריך חס ושלום. ב) ומיושב גם כן תוספת וא"ו, שחן מהמנורה שניך להדליק נריך גם כן שאתה תנורה. ג) שתיבת תנורה בעצמו פירושו אתה לו, ומאחר שכלל פירושו אתה בעצמך לו. ד) שאינו מובן לכאורה, כי לא אליו אל משה לקחו. ה) ופירושו הם יהיו העושים ואתה תהיה המנורה. ו) שתיבת לו יאמר על פרטות ענין א', ותיבת תנורה יאמר על תמידות הלוי. ז) ופירוש הכתוב, אהרן יהיה כהן ואתה תהיה

וי"ג) וילכו ה' הכתוב (לעיל) שם ששעשם כ ישראל ואהרן הכתוב (לעיל) וגוי קדוש, מו ובניו, וגוי קדו תלמוד על דרך תלמוד חכם יש ז"ל (סוכה ל"ב זה המדבר צ אומרו ואתה ר מלאכו יזוה ל הנכבדים^ח), ו באמצעות עטו במנחות שמן העול

ויקחו אליך. מה לשונם מחוץ ל עולם שהשכינה זה נר המער (שמו"ר כ"ג) לומר אפשר ש וכו' עד כאן. מישראל ששאו ששרחה שכינה סימן לתמידות אבל צנס נר שהשכינה שור אליך פירוש ו נבואתך שיכיר בחוכם כשיראו

מלך. ח) כי לוקחים. י) פי ממך, שהלא ויקחו

אור החיים

י"ג) ויילכו ה' לנגיד וגו'. והגם שבארץ מצרים אמר הכתוב (לעיל ו' י"ג) וילום אל בני ישראל ופירשו שם שעשאם מושלים בעם כאן יחד משה למלכות ישראל ואהרן כהן. ואולי כי לזה נכתבין מה שאמר הכתוב (לעיל י"ט ו') ואחסם הסיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ממלכת חוזר אל משה, כהנים אהרן וצניו, וגוי קדוש אלו הלוים. ואולי שירמוז באומרו תצוה על דרך אומרים ז"ל (זכר ח"א פ"ג) כי כל תלמיד חכם יש לו יולץ מנשמת משה, ולזה רבוצינו ז"ל (סוכה ל"ט.) היו קוראים זה לזה משה כי הוא זה המדבר בצחינת נפש הלומדת תורה, והוא אומרו ואתה תצוה על דרך אומרו (תהלים ל"א) כי מלאכיו ילכו לך שהוא לשון צוהת ליוי לאיש ישראל הנכבדים", וכבר ידעת כי אין חשיבות אלא בצמלעות עסק התורה. וזכר ה' לרמוז רמוז זה צמלעות שמן כי הוא צחינת התורה שהוא אור העולם. ועיין בפסוק שאחר זה: **וַיִּקְחוּ** אליך. טעם אומרו אליך" יתבאר על דרך מה שאמרו צמלכת שבה דף כ"צ וזה לשונם מחוץ לפרכות העדות עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר רב זה נר המערבי וכו' עד כאן. והנה אמרו ז"ל (שמו"ר ר"ב) ליצני הדור היו מתלוללים על משה לומר אפשר שהשכינה שורה על מעשה של משה וכו' עד כאן. הרי כי לא היו מנדיקים אפילו מישראל שחשבה שכינה צמשכן וכפי זה הגם ששרחה שכינה ציוס א' ציוסן עם כל זה אין זה סימן לתמידות שתקבע השכינה מקומה צמשכן אבל צנס נר המערבי הוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, והוא מאמר ה' ויקחו אליך פירוש אליך נוגע הדבר כי צוה תתחזק וביאתך שיכירו וילדיקו וביאתך שהשכינה חשרה צחוכם כשיראו נס שיעשה צשמן המורה. ואולי כי

לזה נכתבין באומרו ואתה תצוה" לומר שלא יחוש שלא יאמנו דבריו להיות הדבר תמוה שידור אל עליון בתחתונים וכמו שכן היה ואם האמר ומנין ילדיקו ויקחו אליך פירוש בדבר זה יש לך חיזוק והלדקת הדברים כזכר. ובדרך רמז יתבאר הכתוב על דרך מאמר הוצא צספר זוהר חדש (בראשית ח') כי ד' גליות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו צזכות אחד, גלות הראשון נגאלו צזכות אברהם אבינו עליו השלום, ב' נגאלו צזכות יצחק, ג' צזכות יעקב, הד' תלוי צזכות משה ולזה נתארך בגלות כי כל עוד שאין עוסקים בחורה וצמלעות אין משה חפץ לגאול עם צטלנים מן החורה. וזה הוא שרמוז הכתוב כאן באומרו ואתה תצוה את בני ישראל על דרך (תהלים ל"א) כי מלאכיו ילכו", או על דרך אומרים ז"ל אין לו אלא מלכות כי הוא ימלוך עלינו לעתיד ותנאי הוא הדבר שיעסקו ישראל בחורה. וזה הוא אומרו ויקחו אליך שמן זית זך ירמוז אל החורה שנמשלה לשמן מה השמן מאיר לעולם כך החורה והם דברי הזכר שכתבנו צסמוך, ודקדק לומר זך שצריכים לעסוק בחורה לשמה בלי שמרים שכם לקנח חו"ש או להתגדל וכדומה אלה הם שמריה, ואמר עוד כתיב פירוש שצריכין לעסוק בחורה ולכתת גופם וכחם על דרך אומרו (צמדצר י"ט י"ד) זאת החורה אדם כי ימות (צרכות ס"ג) וכבר כתבתי ענין זה בחפצי (חפץ ה' דף כ"ח) בענין המימינים זה יעויין שם. ואומרו למאור חתפרש גם כן כפי דרכינו כי צזמן הגלות נחשך מאור הלצנה שנקראת המאור הקטון ונפרד אלוף ממנה ושפחה חירש גצירתה, ולזה ילו כי יכוין צשמן זית להאיר למאור וליחדו צצמכו"ג). גם יכוין אל המאור הגדול", כי כבר ידעת מאמרים ז"ל (מגילה כ"ט.) צפסוק (דברים ל' ג') ושז ה' ממה שלא אמר והשיב, גם מאמרים ז"ל (תענית ה').

אור בדיר

מלך. ח) כי חיצת בני ישראל מדריגה גדולה יגיד. ט) וכי למשה היה הלא לכבוד הקדוש צרוך הוא ולמקדשו היו לוקחים. י) פירוש אחר כל מעשה המשכן שסידר צפרשת מרומה אמר ואתה תצוה את כל אשר אמרתי לך באין מיוש שיתלוללו ממך, שהלא ויקחו אליך לחזק וביאתך. יא) וכדרך שפירשו למעלה לשון ליוי וצוה. יב) פירוש להעמידו על מכונו. יג) זה השכינה הקדושה, כי עמו אנכי בצרה כציוול.

למאור להעלות נר תמיד: כא באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערוך אתו אהרן ובניו מערב עדיבקר

בוצינא תדירא: כא במשכן זמנא מפרא לפרכתא דעל סהדותא יסדר יתה אהרן ובניהו מרמשא

לקט בדור

רשי"י

הוא אלה שאינו צריך (רא"ם): מב) מדכתיב להעלות ולא להדליק או להאיר שמע מינה שהמדליק צריך להשהות את אש המדליק אצל הפתילות עד שנאחו האור צפתילה יפה וכבר מושך את השמן והשלהבת עולה ועומד בגבהו ככל הצורך, ובגמ' מסיים ולא שמהא עולה ע"י דבר אחר, ופי' רש"י ולא שמהא צריכה תיקון והטייה עכ"ל: מג) ר"ל אין חיבת תמיד קשורה לחיבת נר, ולא חטטה לומר שהכחוש קורא למנוחה נר תמיד, שהלא אינו נר תמיד שאינו דולק תמיד רק בגלילה, אלא להעלות נר מוקשרים ביחד, וחיבת תמיד שייך על להעלות, וכאילו אמר להעלות תמיד את הנר, כלומר בני יקחו אליך שמן כדי שיהיה לך להעלות תמיד

ולא כתיב למנוחה: להעלות נר תמיד. מדליק^{מב} עד שחכה שלהבת עולה מאליה (ת"כ סס - שבת כ"א): תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד^{מג}, כמו שאתה אומר (במד' כ"ה ו') עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חציתין נאמר (ויק' י"ג) תמיד, ואינה אלא מחליטה בצקר ומחליטה בערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים (כ"ה ל) משבת לשבת הוא: (כא) מערב עד בקר. הן לה מדתה שחכה דולקת מערב ועד בקר^{מח}, ושיערו חכמים (מנחות פ"ט) חלי לוג ללילי* טבת הארוכין^{מח}, וכן לכל הלילות, ואם ויתר^{מח} אין שיעור נוסחאות * תקופת.

את נרות המנוחה, ופירושו תמיד בכל לילה ולילה (והטעמים מעידים על זה כידוע שמרכא מקשר את החיבה לשלחוריו וטפחה מפסיק את החיבה מלאחריו, וכן בפי' אמור אצל המנוחה כתיב שם ג' פעמים חיבת תמיד וכל פעם הוא באופן זה), ומביא ראיה מקרבן התמיד, שהגם שנאמר עולת תמיד בהכרח שאין פירושו שיהיה תמיד ויעלה תמיד ויערף תמיד, אלא שיקריבו תמיד ב' פעמים בכל יום, וכן חציתו כהן גדול, משא"כ להם הפנים יכולים אנו לומר שפירושו שהוא מונח תמיד על השלחן בלי הפסק, ואין תמיד האמור שם שייך על ונתת על השלחן, אלא מקושר הוא לחיבת "לפני", כלומר מונח לפני תמיד (וגם הטעם מוכיח כן), וכל זה דוקא בפסוק שבפי' תרומה (כ"ה ל') אבל בפי' אמור (כ"ד ח') דכתיב יערכנו לפני ה' תמיד, הוא ממש כמו במנוחה שפירושו יערכנו תמיד וקאי אהערכתו שהוא תמידי בכל שבת (גם הטעם מוכיח כן), והרמב"ן ז"ל בא בטענה שמדרש רבותינו אינו כן, אלא אמרו בספרי וצ"כ תמיד תמיד ממש והוא נר המערבי שאם בא בשחרית ומלאו כזה מדליקו ע"כ, וכבר ענה עליו הרא"ם ז"ל וממנו אין לגרוע ועליו אין להוסיף כי כל דבריו אמת וצדק, עיין שם באריכות, ותוכן דבריו, שברור ופשוט הוא שלא רק שאין דברים אלו פשוטו של מקרא, אלא אפילו ע"פ דרוש אינו ילפותא גמירי אלא אסמכתא בעלמא (וגם רש"י בעלמא מביא דרוש זה בפי' אמור, וינא להם לרז"ל הדרוש מיתורא דחיבת תמיד, כי בשלמא תמיד האמור בשלחן בא לומר שיהיה ממש תמיד שאפילו רגע לא יעמוד השלחן בלי לחם, לזה אמרו שהכחוש רומז שגם במנוחה יש תמיד בלי הפסק - ג"א), שהלא נתנו בו שמן כמדת חצרותיה ועד ימי שמעון הדליק היה דולק מעת לעת ע"פ נב, ואם הוא ילפותא גמירא היאך עשו זאת לסמוך על הנס הלא חיוב יש להיות דולק תמיד, ועוד ראיות ברורות מן הכתוב ומהגמ' דשלהי חגיגה, וגם הרמב"ם והסמ"ג כתבו בהדיא מלוא עשה להדליק הנרות, בכל יום" שנאמר להעלות נר "תמיד" עיי"ש: מד) כי פשוט הוא שאין פירושו שיהא הכהן עומד עליו כל הלילה ויעסוק בעריכתו, אלא ודאי כאילו אמר יערוך אותו שיהיה מערב עד בוקר (רא"ם): מה) וסובר רבינו שהפתילות היו שוים בכל פעם, (ובמנחות הביא רש"י גם סברא האחרת), והסברא כן נותנת, שאם הם דקים השלהבת שלהם קטנה ואין זה פאר והדר, וכן אם הם עבים מעלים עשן ואין דליקתן יפה, ולזה היו צריכים חז"ל לשער השיעור בשמן ולא צפתילים (ג"א): מו) פי'

עד צפרא קן קדריהון מן בן קרב קוחד ית בניהו עמה

בכך כלום: (ח) ו

סמירה, דמה שאמנו לחון (ב"ב): א

כא. מאת ז

קרבות הצבור שימסרום לצבור הכתוב מאת זכ צבור ולזה לו יו לצבור ותהיה כא. ואח

הקרצב"י, גם דרך אומרו ז" היתה למנה אל כמה פעמים חר באומרו (לעיל ד' שהיה לוי ועכשו בשעת מעשה וף אלא גם אתה במקומך" ו) ותעט לך במקום קרבן ה', ואומרו אליך לו גדולתו אין

יד) הלא כבר אמר העבודה. (ז) זה כאילו אמר הקרב עו

אור החיים

בפסוק ולא אצוה בעיר והבן. ואומרו להעלות וגו' עולה תמיד ותמיד זה אין לו שיעור ולא תשוב לדאבה עוד והיה לה ה' לאור עולם, ואולי שכיון עוד לומר למאור להעלות נר תמיד כי המאור הגדול הוא יעלה הכר תמיד על דרך אומרו (ישעי' ס"ב) נשבע ה' וגו' אם אחן את דגך והיית רק

לפני יהוה תקת עולם לדרתם מאת בני ישראל: כח ואתה תקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו

עד צפרא קדם יי קים עקם קדריהון מן בני ישראל: א ואתה קרב קוחד ית אהרן אחיך וית בנוהי עמה מגו בני ישראל

רש"י

לקט בהיר

בצך כלום: (א) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור כללי סיון ותמוה, ולקח עד אמנע היום מה בצך (רא"ם), אבל במנחות ברש"י איתא ומה שנשמיר בצקר זורק לחוץ, וברש"י שם כ"י איתא כמו שכתב הרא"ם, ואיני רואה שום

סמירה, דמה שאמרו יהא דולק הוא עד זמן ההטבה הגם שהוא בתוך היום, ואם בא להטיב את הגרות ועדיין דולקים זורק לחוץ (ב"ב): (א) ולא עמה, שקריבה זו הוא להלבישם הנגדים ולחנכס בעבודת המשכן (שאל"כ להיכן יקרבו), אלא

אור החיים

למעלה:

באומרו הקרב אליך כי על ידי חטא האדם תתרחק בחינת ענף נשמחו שכנגד אוחו ענף שבו חטא משורשו הגדול כפי גדלו והקטן וכו', והנה באמלעות ההפלות שהפליז בשליחות ה' גרם להתרחקות ענף אחד מענפי נשמחו משורשה, והגם כי ה' הענישו אף על פי כן כל עוד שלא קבל העונש הפגם עומד במקומו והרחוק עודנו מרוחק, לזה בשעת תכלית הדבר הודיעו כי בזה יהיה מתקרב הרחוק, והוא אומרו ואתה הקרב אליך פירוש הקרב לעמך"י פירוש לבחינתך שרחוקה באמלעות החטא ההוא, ונחכוון ה' להודיעו כי זה תיקונו, ומזה אני משכיל על דבר שאמרו ז"ל בצוף ברכות (י"ד). חייב אדם לצרף על הרעה כשם שהוא מצרף על הטובה וכו' ומפרש בגמרא (שם ס"ו) לקבל הרעה בשמחה כשם שמחה בטובה עד כאן. והיה הדבר קלת בעיני רחוק, ועל פי הדברים האמורים בענין הנה היסורין הם מקריבין ענפי הנשמה שהיו רחוקים משורשם, שאין לך רע ומר כעוזבו את ה' אלהיו, ובאמלעות היסורין יתקרב הרחוק ועל זה ישמח לב המשכיל, ואמר ועשית בגדי קודש וגו' לכבוד ולתפארת"י שהם הם סימני השמחה שיקראם שחפץ ודצר לפארו, אשר זה הוא שגאו

כא. מאת בני ישראל"י יתבאר על דרך מה שאמרו בתוספתא דשקלים (פ"ב) כל קרבנות הכזור שתנדבו מעלמן כשרים ובלבד שימסרום לזכור עד כאן לשונם, והוא מה שאמר הכתוב מאת בני ישראל פירוש כי שמן זה קרבן זכור ולזה לו יהיה שיתנדבו יחיד לריך שימסרום לזכור ותהיה הבאתו למשכן מאת בני ישראל: (ב) ואתה הקרב אליך. עטם אומרו ואתה, גם אמר לשון הקרבה"י, גם אמר חיבת אליך"י. יתבאר על דרך אומרים ז"ל (שמו"ר ג') כי הכהונה למשה הייתה למנה אלא לזד שמאן ללכת בדבר ה' אחר כמה פעמים חרה ה' בו והסירו מגבורת הכהונה באומרו (לעיל ד' י"ד) הלא אהרן אחיך הלוי פירוש שהיה לוי ועכשיו נעשה כהן עד כאן. לזה אמר לו בשעת מעשה ואתה פירוש לא לזד שאני מלוך לזד אלא גם אתה מלד עלמך הקרב את אהרן במקומך"י ותעשה הדבר כאילו אתה חפץ בו כי זה לך במקום קרבן לכפרה על אשר העזת פניך לפני ה', ואומרו אליך לכפרת"י בהקריב את אהרן ויתן לו גדולתו אין לך קרבן גדול מזה. עוד ירמוז

אור בהיר

יד) הלא כבר אמר בני ישראל ויקחו. (טז) ולא אמר ואתה תמסח את אהרן וכדומה. (טז) ולא אמר אל המזבח או אל העבודה. יז) זה יהיה פירוש חיבת הקרב. כלומר, במקום קרבן שאתה בו. יח) כלומר, לעומתך. כאומרו לך לך. יט) כאילו אמר הקרב עלמך לעמך. כ) שלכאורה למה להקדמה הזאת, הלא מנה והולך כל הנגדים בפרטות, ומה גם שמור ועשה

בָּאָה אֵלַי וְגַם־רְאִיתִי אֶת־הַלְחָץ אֲשֶׁר
 מַצְרִים לְחֻצִים אֲתָם: וְעַתָּה לָכֵה
 וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרַעֲהַ וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֱלֹהֵי־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלְךָ אֶל־

בני ישראל עלת קדמי ואף גלי
 קדמי ית דוחקא די מצראי
 דחקין להון: ובען איתא
 ואשלחנה קות פרעה ואפיק ית
 עמי בני ישראל ממצרים:
 יא ואמר משה קדם יי מן אנא

ארי אויל קות פר
 ית בני ישראל מן
 ארי יהו מימרי כ
 אתא ארי א

חשובי לדבר עם
 ישראל ממצרים
 ישראל^א שתעשה*
 (ב) ויאמר כי
 ראשון ועל אחרון או
 פרעה, לא שלך היל
 (ס), חכ המראה
 חנכי שלחתיך^ב (ות
 כאשר ראת הסבה
 שיינו נוסחאות * שישקח.

ערכו ושפלותו של השו
 שאמר כדיבור הסמוך
 השיבו הקב"ה קבלת ה
 ואין פירושו שאיני רל
 להוציא את ישראל, כי
 לאומרה, אלא ודאי הו
 המורה א"כ הימה הו
 השליח לא ישמע פרע
 שהרי אני אהיה עמך
 שהקב"ה כב

שאינה הפך ראונו
 ומאמלעות כן^א
 שבהאדם בעל בחי
 שמואל (ש"א ט"ז)
 והמלא של יאמך
 כאמור בנבואת עמ
 בני דורו וכו'. ועוד
 גדול במעשים שיו
 יארע תקלה לישרי
 מנ

קנא פירושו ואם תאמ
 מיד פרעה הנחירי, וכו

רש"י

מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולחטום* את חזוי
 מלעקתם: (י) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה.
 ואם תאמר מה תועיל*^ט, והוצא את עמי, ויעילו
 דבריק ותוליאם משם: (יא) מי אנכי. מה אני
 שיינו נוסחאות * ולא אאטום. * מועיל.

לקט בהיר

ט) צא לתקן ב' קושיות, חדא מאומרו והוצא נראה שהם ב'
 דברים, א' שליחות לפרעה, ב' יוצא את ישראל ממצרים,
 ובאמת הוא דבר אחד שזה תלוי בזה, והשניית איך שייך בזה
 לשון צווי והוצא וכי צידו הוא, היל"ל להוציא, בשלמא אם
 יאמר להפך הוצא את עמי ועתה לכה ואשלחך שפיר,
 שמצוהו בכלל להוציא והתחלת הוציא שילך אל פרעה, אלא
 ואשלחך אל פרעה ומוכן מעצמו שהוא להוציא, ואני אומר לך שחוציאם משם, וזה ראונו יתברך לסמור מה שיטעון משה

אור החיים

שיחזור שליחות אחר שליחות, והכוונה בזה כי
 עתידות ישמיעוהו שלא יתרכב פרעה לשלחם חקף
 ומיד^{קמ"ט}. עוד יראה על דרך אומרים (מכות י')
 בדרך שאדם רוצה לילך צה מולוכין אוחו, לזה אמר
 אליו לכה פוי' אם אתה חפץ במצוה זו ללכת אז אני
 אשלים חפנך ואשלחך, ומזה אתה למד שאם הוא
 ימאס מהלךך לא ישלחנו. ואולי כי לזה היה משה
 משיב בטענות כיון שלא ראה דבר מלך שלטון אלא
 אם יראה היה מגלה דעתו כי יש לו טענות מונעות
 והיה ה' משיבו על כל טענה וטענה כדי שילך
 מדעתו ורלונו כאשר אבאר בסמוך. עוד יראה על
 דרך מה שפירשתי בפרשת וישב בשליחות יעקב
 ליוסף פוי' לכה ואם תחוש למקרה רע ואשלחך
 ושלוחי מצוה אינן ניוקין, והוא שעמדה לו בדרך
 במלון (לקמן ד' כ"ד) שלא המיתו המלאך:
 יא. מי אנכי כי אלך וגו'^{ק"י}. פוי' אפיו בשליחות

את הלחץ לפי דברי התנא שאמר (בהגדה) זה
 הדחק הוא פרע שלא נרשם בדברי ה'
 הקודמים^{קמ"ה} לזה הוצרך ה' לאומרו. ונתכוון
 באומרו ראיתי להגדיל מדורת חפץ הפדיוס^{קמ"ו},
 וכמו שפירשתי בפסוק (ב' כ"ה) וידע אלהים.
 והכוונה בכוונת כל זה לומר ועתה לכה וגו' פוי'
 חיקף ומיד בלא שום עיכוב ללד הדחק אשר הם
 מדחקים אין להמתין שום זמן:

י. לכה ואשלחך וגו'. טעם שהוצרך לומר ואשלחך
 ללא נורך כי מן הסתם כשיאמר לו לכה
 ודאי כי הוא המשלחו, גם הקדים ההליכה קודם
 הזכרת השליחות^{קמ"ז}, לומר כי לא הליכה זו לבד
 היא השליחות אלא אחר ההליכה תהיה התמדת
 השליחות^{קמ"ח}, כמו שכן היה שאחר שהלך הוא
 שהיה שולחו פעם אחר פעם להוציא וגו'. עוד רמז
 לו כי לא בהליכה זו לחוד יוציא בני ישראל אלא

אור בהיר

קמ"ה) בפרשת תבוא פירש המחבר ו"ל ואת לחינו ב' אופנים בדרך דרוש על לומדי תורה, הא' שהמסית לומך לתטוא בעל כרחך,
 והב' מי שנסבך לתורה רבו לחציו בכל ענינים, ועל פי פשוטו נראה לי שהוא נמיכת רוח שהיה להם במצרים, שהיו שפלים נבזים
 ומדומקים ברות, וזה הפך קומה זקופה ויד רמה. קמ"ו) שהראיה מכרית הידיעה כניכול והידיעה מכרית הרחמים. קמ"ז)
 והיה לרין להיות להפך אשלחך ולך. קמ"ח) ופירושו לכה עתה ואשלחך עוד, וכדי לקבל ע"ע מרע"ה. קמ"ט) וכדי שלא ירמע
 בראות חוקת לב פרעה. קנ) למה כפל, הלא הליכתו אל פרעה היא הוצאת בני ישראל.

6

פָּרַעַה וְכִי אֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם: יב וַיֹּאמֶר פִּי־אֱהִיָּה עִמָּךְ:
וְהִלַּכְתָּ הָאֹת בְּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ

אָרִי אֹזִיף לָוֶת פָּרַעַה וְאָרִי אֶפְיִק
יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: יב וַיֹּאמֶר
אָרִי יְהִי מִימְרִי בְּסַעֲדָךְ וְדִין לָךְ
אֶתָּא אָרִי אֲנָא שְׁלַחְתִּיךָ

לקט בהיר

רש"י

שהיאך יעלה על הדעת שיקים פרעה לשלחם
(רא"ם): י כי פשוט כפשוטו אין הצנה לקושיא זו מי
אנכי, הוא משה בן עמרם, אלא ודאי פירוש הקושיא מי הוא
זה משה בן עמרם להיותו ראוי לשלוח אל פרעה, וכי חשוב
הוא או גדול הוא או איש מכובד הוא (מהרש"ל), ושינה
רש"י לומר לדבר עם מלכים ולא אמר עם פרעה, לפרש
כוונת הכתוב ציטר ציטור, שהעיקוב יהיה צמה שהוא מלך,
ובאשר הוא משה אינו חשוב וראוי יפסלנו פרעה ולא ירצה
לשמוע אליו, ואדרבה יהיה צמקנה מזל פרעה (אודה"ח),
ואע"פ שהצטיחו הקב"ה שיעיל לו ויציא, חשש שמיעוט
ערכו ושפלותו של השליח ופרעה שהוא צמירי יבטל הרצון, וכן מה
שאמר נדיבור הסמוך מה זכו ישראל הוא ג"כ צאופן זה, הגם שהצטמו בגאולה הקטא יגרום ואין זכות כנגד החטא, ולזה
השיבו הקב"ה קבלת התורה יהיה זכותם (ד"ד): יא מאומרו וכי אציא ולא אמר "להוציא" פשוט הוא שהם צ' דברים,
ואין פירושו שאינו ראוי לילך אל פרעה בשליחות להוציא, גם אין לומר שלצ' דברים אין אני ראוי לא לדבר אל פרעה ולא
להוציא את ישראל, כי אם אינו ראוי לשליחות קטן כזה לדבר אל פרעה פשיטא שאין ראוי להיות מנהיג להוציא ואין צריך
לאומרה, אלא ודאי המניעה מזל ישראל (מהרש"ל), ועוד מתשובת הקב"ה נראה כוונת עונת משה, שאמר שישראל יקבלו
התורה א"כ היתה הטענה זכותם של ישראל (רא"ם): יב פי' משלי היא השליחות, ואין חשש שמחמת מיעוט ערך
השליח לא ישמע פרעה, גם אין חשש שע"י שפלות השליח יתבטל הדבר, כי לא אחת משה השליח אלא אני כביכול השליח
שהרי אני אהיה עמך (רא"ם): יג לא היה מרע"ה מסופק אם הקב"ה שלחו אם לאו, והכוונה בדברי רש"י כמו שאמרנו
שהקב"ה כביכול בעצמו השליח, אלא הציא לשון הכתוב, וזה מיקון לשון הוא כלפי מעלה (ג"א):

חשוב"י לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני
ישראל ממצרים. ואף אם חשוב אני, מה זכו
ישראל"י שעתשה* להם גם ואלויהם ממלכים (ש"ה):
(יב) ויאמר בי אהיה עמך. השיבו על ראשון
ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל
פרעה, לא שלך היא כי אם משלי"י, כי אהיה עמך
(שס), וזה המראה אשר ראית צמנה לך האות כי
אנכי שלחתיך"י (ותלליח בשליחותי) וכדאי אני להליל
כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואינו חוכל כך
שינוי וסחאות * שישנה.

אור החיים

יב. ויאמר כי אהיה עמך וגו'. לריך לדעת מה
השובב משיבו אל עליון כי אהיה
עמך הלא ודאי כי ידע משה כי מכחו הוא צא אלא
שעטן כי ללד מיעוט ערכו לא ילטדק. עוד קשה
אומרו וזה לך האות וגו' אין ידוע האות"י, ואם
על אות שלא חוכל הסנה כמו שפירש"י אין הדעת
מתושבת צזה וכי משה היה ספק אללו ח"ו היכול
יוכל הליל. ועוד קשה מה שגמר אומר כי אנכי וגו'
שמשמע כי היה מסחפק אם ה' שלחו וזה אינו
אמת כי לא אמר משה דבר שיגיד ספיקו צזה. אכן

שאינה הפך רצונו כי אינו חשוב לדבר לפני מלך
ומאמנעותו כנ"ל) לא יאמן בשליחותו ויסתכן
שהאדם בעל בחירה ורצון"י. ולא ולמד ממאמר
שמואל (ש"א ט"ז) איך אלך ושמע שחול והרגני,
ותמנח שלא יאמן אדם בצבואה ללד בחינת השפלות
כאמור בצבואת עמוס (קה"ר פ"א) שהיו מזלזלין בו
צני דורו וכו'. ועוד כי אציא וגו' כי לזה לריך אדם
גדול צמעשים שיזכה לזכות גדול כזה, וחש שמא
יארע תקלה לישראל בצאמנעות מניעת זכותו, וזה
מהענוה והשפלות:

אור בהיר

קנא) פירוש ואם תאמר ומה נפק היה לו להחשיב ולהודות שיכול לדבר לפני מלכים. קנב) וזה לא יועיל השליחות מצוה להצילו
מיד פרעה הצמירי, וכאשר לא יאמן לו שהוא נביא יהיה צמקנה ממנו. קנג) ר"ל אינו ידוע פירוש חיצת וזה על אחת דבר

בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תִּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל־הַר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר

בְּאַפְקוּתְךָ יְיָ עָמָא מִמִּצְרַיִם תִּפְקְחוּן קְרָם יי עַל טוּרָא הַרְיָן: וַיֹּאמֶר מִשָּׁה קְרָם יי הָא אָנָּא

לקט בהיר

רש"י

יד) פי' ב' ראיות יש לך מן הסנה כנגד ב' משפחך, מה שחשבת שאין אמה יכול לעשות שליחותי מחמת שאין אמה ראוי, לך נא ראה את הסנה שהוא ודאי שאין ראוי לשליחות נעלה ונשגב זה לנוח עליו אש אוכלה ב"ה וכו' ואעפ"כ עשה השליחות כשרלוני כן היה, ומשש הב' שהסנה נותנת להיומן צסקנה וניחוק לפני פרעה, הרי לך הסנה שהסנה נותנת להיומו אוכל מהאש, שהרי עץ הוא, ואינו אוכל (מהרש"ל), ולפי דרך זה הראשון יהיה פי' תיבת "וזה" כמראה בצלבע על הסנה, ודרך זה דחוק הוא שחפר וא"י שהיל"ל ובהוציא את העם, שהרי הוא דבר בפני עצמו וצא למצח קושייתו הב' של מרע"ה, לזה אמר דבר אחר (מ"ל):

חלך בשליחותי ואיך נחוקי"י (פ"ט), ושאלת מה זכות יש לישראל שילאו ממלרים דבר גדול יש לי על (יד) הולאה זו שהרי עתידים לקבל החורה על הכר הזה* לסוף שלשה חדשים" (שילאו מלרים) (פ"ח), דבר אחר כי אחיה עמך, וזה שתלית בשליחותך לך האות על הצטחה אחרת" (שילאו מצטוחך שכשתוליאם ממלרים תעבדון אותי על הכר הזה שתקבלו החורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל, ודוגמת לשון זה" (שילאו לי" ל) וזה לך האות

שינוי נוסחאות * על ההר הזה הוא ד"ה ואינו לשון רש"י.

טו) פי' חדש סיון שהוא שלישי לניסן, ונקרא ג' חדשים כי מקאת החדש ככולו, ו"ל שהש"ר פסוק סמכוני: יתעדנו בני ג' חדשים בצאר ומן ושליו ואח"כ אתן להם המורה ואימתי בחדש השלישי עכ"ל, הרי שחדש השלישי נקרא ג' חדשים: טז) גם בדרך זה הב' ישנם בדברי ה' ב' תשובות לב' טענותיו של משה ממש כמו בדרך הא', גם מה שאמר בדרך הב' שמעמד הנבחר יהיה זכות לישראל לתשובה על שאלת משה במה זכו, יהיה כן גם בדרך הא', ואין חילוק בין ב' הדרכים רק כוונת מאמר "וזה לך האות" שלפי דרך הא' מקושר למעלה וכנ"ל, ולפי דרך הב' מקושר למטה שאם יקיים יציאת מצרים יהיה לו אות שגם מעמד הנבחר יקיים, ותיבת "וזה" מראה בצלבע על יציאת מצרים, אבל על שליחות פרעה לא נתן לו אות וסימן רק הצטיחו שיהיה עמו שם (רא"ם): יז) לריך להציא דוגמא, שלא תקשה לך היאך יהיה יציאת מצרים אות על הצטחת מעמד הנבחר, הלא אות זה בעצמו רק הצטחה, וערעך ערבא לריך, אבל מצינו בישיע"י דוגמתו שהנביא שלח לאמר לחוקי' המלך כשתראה שיתקיים לך הצטחת מפלת סנחריב יהיה

אור החיים

כוונת הכתוב הוא על זה הדרך שצא ה' להשיבו על ראשון ראשון, כנגד מה שאמרת מי אנכי כי חלך אל פרעה דע כי שם אחיה עמך ומעשה גדולתך גדולה מגדולתו וכתרך גדול מכתרו ואימתך מועלת עליו ממכ"י" (שמוטלת אימתו עליך וראוי להיות צעניך הדיוט. גם צוה סתר לו מה שאמר שאינו ראוי להוציא כי הן הראוהו ה' שהשגתו גדולה" (ש"י), ואומרו וזה לך האות פי' וזה לך האות שאתה ראוי לעשות דבר גדול כזה, ומה הוא האות כי אנכי שלחתיך ואילו לא היית ראוי לא הייתי שולחך" (ש"י), ומה מקום לחשבת שאיך ראוי. ואומרו צהוליאך

וגו' יכוין לומר לו כי תעלה צידו המצוה עד חכליתיה ויוליא העם הוא ויעבדון את האלהים וגו', ומעשה חמה טענת וכי אוליא כי הרי מודיעו ה' חכלית הדבר ואין ספק כאשר יגיד ה' מהעתידות. עוד ירצה באומרו וזה לך וגו' על זה הדרך דבר זה שאתה מקטין עלמך ואומר מי אנכי זה לך האות כי באמתעות קנייתך מדה זו אנכי שלחתיך" (ש"י), ואומרו צהוליאך וגו' כמו שפירשטוב בסמוך. עוד ירצה על זה הדרך וזה לך האות כי אנכי גמרתו הדבר שיביא שליחות זה על ידך" (ש"י), צהוליאך וגו' על הכר הזה" (ש"י) סיני צקודש פירוש הכר הנמוך

אור בהיר

מראה. קבד) יותר ממה. קבד) והראיה שה' חלקיו עמו. קבד) אמת הדבר שלפעמים כשאלים צחיירי שולח שליח אינו הגון תצטבל הענין על ידי השליח, אבל דבר זה אינו שייך בהקב"ה בעצמו. קבד) פירוש בשביל ענותותך שלחתיך. קבד) על דך דוקא, ולא על ידי אנשים חשובים צעניי עצמם. קבד) ונדגש תיבת הזה מכלל המאמר.

אתי קות בני ישך
אקה דאבהתבון
וימרון לי מה ש
קחון: יד ואמר יי

חכול השנה ספוח
אות* על הצטחה
שינוי נוסחאות * לאות.

שבהרים ואין אינו
ותרמון, הא למדת
כמוך העניו והשפ
זה השוכה

י.ג. הנה אנכי
לצוא

שטענתי אלא שר
ולריך אני לצא לה
פי' צפשיטות הו
והטעם כי תמלא
יזכיר להם ה' שמו

(צראשית ט"ז ז)
וצנצואת הצטחה כ
ח"י) אני אל שדי, וי
כ"ח י"ג) ויאמר ו
אליו (שם ל"ה י"ה)
צכל הצטחות יז
שכן כשישלח נביא
ואוליו כי צכל נצו
שמו וילמד סחוס
אל משה צנצואה ז
לו אנכי אלהי אבי

קב) ולא אמר כשאני צ
יצמנו אותו אש נביא א
שמו. קבג) פירו
האמת. קבד) פיר

כשנבטליו טוב על ישראל נשבע תפלתו ובתלום אליו נשבות בעולמות העליונים

לפעל בתפלתם לעורר מין נוקבין ולבא להם תכף מלמעלה מין דוקריין:

ראובן שמעון כו' (שמות א, ב) י"ג. יש לדקדק, קדם פתיב הוי"ו בתכה רביעי ויהודה, ואחר כך בתכה שלישי, ואמר כך בכל תכה שניה וכאשר מביא אבן עזרא ז"ל. יש לפרש, ראובן, אם הוא ממליץ על ישראל ומראה שבחם וטובם, כלומר ראובן, כי ישראל הוא בן למקום ברנך הוא, על ידי זה שמעון, נשמע מליצתו ותפלתו, לוי יליו עליו מישאל, גם מעולמות שלמעלה אפלו האבות, פיין שדורש טוב לעמו, וכדאיתא בגרעון (שופטים ו, יד) ויפן אליו ה' ותברך בעצמו":

1 אף על פי כן לא בא לו גאונה מזה, פיין שהוא על ידי האמת, וזה מי אנכי פי אלף אל פרעה כו', ויאמר אליו ה' כי אהיה עמך וזה לך האות פי אנכי שלחתיך (שמות ג, יא-יב). ולכאורה הנה לו יתברך להשיב לו הלא אתה גדול מכל אדם, ומה אמרו מי אנכי, ואלא מי ילך, מי הוא גדול ממנו. אף בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, הוא רוצה להתנהג בעונה השיב לו יתברך בן אמת, מי אתה שתלך, אף כי אהיה עמך: וזה לך האות, לכאורה תמוה. ויש"י ז"ל פרש וזה לך האות על מה שאמר לקמן. ובפשיטות לא משמע כן. ויש לפרש, דהנה מהאמת ועבודת טוב וגם מדרגה אמתית אינו בא גאונה לאדם,

ואם בא לאדם גאון ממדרגה, שמע מנה פי בכלה או במקצתה לפי לוי, וזה אמרו וזה שאתה אומר מי או בעיניך ומכיר האמת, ו אנכי שלחתיך מעולב אנכי" ו וזה אמרו כאן ויהי מדרגה שמעון ו'לוי' יליו עליו, אף עי לשון הודאה, מודה עי שהוא רק לתועך וכיוצא בזה ישכר יש שכר"י, וכמו עליו השלום (ברכות ד, י)

כיון שגם רצה להודיע כעשה הש"י הש"ת ע"י דרכו
מה שפ"י זהו שכל בעינו היה את ששליחותו באה כעולם העליון
אשר יש לו מדרגה משיבת כחה על שפלתו וקרא רק שוכר ישראל
משכיל בעניו וכוונתו שישכר את מי שישכרנו
ולו שכר נעשה מרכבה ושלמה ומשנה כנה

ציונים ומקורות

י. עיין זוה"ק ח"א ס: כנסת ישראל לא אתערת תיאובתא לגבי קודשא בריך הוא אלא ברוחא דצדיקייא דעאלין בגוה, וכדין נבעין מיא מגוה לקבלא מיין דדכורא. ועיין פרדס רימונים שער הצינורות פ"ד: כי בהיות בעולם הזה זכאין וחסדין, אז ע"י מעשיהם הטובים שואבת השכינה מלמעלה בזכותם שפע והם המים נוקבין דאשדית לקבלא מיין דכורין. וע"ע אור החיים בראשית ב, יב: ואומרו מלאכי אלהים עולים וגו' ירמוז אל בהינת מעשים טובים אשר ישתדל אדם בעולם הזה ויעלה באמצעותה אורות עליונים בשרוש נשמתו והם נקראים בדבריהם ז"ל (זוה"ק ח"א יח). מיין נוקבין, להם יקרא מלאכי אלהים וכו', ובעלות אלו ירדו מיין דכורין כי בהתעוררות התחתונים יתעוררו מים העליונים להשפיע אורות נוראים בטור נשמתו. יא. ראובן שמעון לוי ויהודה, יששכר וזבולון ובנימין. דן ונפתלי גד ואשר. יב. פסוק ד: בהתחבר השמות הם על ששה דרכים וכולם נכונים.

האחד כמו 'עילם ואשור וארפכשד' (בראשית י, כב). והשני 'בגופך ארגמן ורקמה ובוץ' (יחזקאל כו, טו). השלישי 'אודם פטדה וברקת' (שמות כו, יז). הרביעי 'דן ונפתלי גד ואשר', החמישי (תהלים מה, ט) 'מור ואהלות קציעות'. השישי (דברי הימים א, א) 'אדם שת אנוש'. יג. ויפן אליו ה' ויאמר לך בכוחך זה והושעת את ישראל וגו'. וברש"י: ויפן אליו הקדוש ברוך הוא בעצמו, בכוחך זה' בכח הזכות הזה שלימדת סניגוריא על בני. כך דרש רבי תנחומא (שופטים ז). וע"ע זאת זכרון פר' ורא ד"ה לפרשת: ידוע מה שאיתא בוהר חדש ג"ל שהוא בפר' נח (לט) בגרעון, לא הוי זכאה ולא בר זכאה, על שלמד סניגוריא על ישראל זכה לנבואה. וע"ע שם פר' פניחט ד"ה ומה שאומר. יד. מכות י: טו. ד"ה ויאמר- כי אהיה עמך: דבר אחר 'כי אהיה עמך', וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על הזהר הזה שתקבלו התורה עליו וכו'.

טו. עיין זאת זכרון פר' עקב כשבא לאדם גאות מעובד טוב, הוא סימן שלא העי מהקליפה, כי קשה לאדם ר תמיד זכה מן המוכתר. וע"י ויבן משה: 'בדבר שאינו לבוא גאוה לאדם, כי כל גא שמעתי ממורי מוהר"ם, שלו בכונה ובדבקות ואח"כ ב: הוא בשביל שהדבר בא לא אחר עליו וכיוצא בזה וכו שכל גאוה הוא שקר גמור, ענוה, ודוק'. יז. עיין פרדס הכינויים פ"א ערך אנכי. קנה. מאן דלעי באורייתא וכו', דכתיב (בראשית ל, יז) 'יש שכר לפעולתך' (ירמיה ל בא) 'להנחיל אוהבי יש ו: יט. דכתיב (תהלים כו, יג) 'ל בטוב ה' בארץ חיים, ותנא למה נקוד על 'לולא, אמ

אורנו הרי יזקק ילמך לוי גורוויץ זצ"ל
ברוך האלוהים
'וצא לאור א"י פאר מקדוסי

ואם בא לאדם גאווה מעברות או ממדרגה, שמע מזה כי יש בה חסרון או בכלה או במקצתה לפי ענין הגאווה הבא לו, וזה אמרו וְזֶה לְךָ הָאוֹת, פרוש שאֲתָה אוֹמֵר מִי אָנֹכִי וְאַתָּה שָׁפַל בְּעֵינַיִךְ וּמְפִיר הָאֲמֹת, זה הוא האות 'כי אנכי שלחתיך מעולם העליון הנקרא 'אֲנֹכִי' וְדוֹק:

וְזֶה אָמְרוּ כָּאֵן וַיְהִי־הָהֵרָב, הגם שיש מדרגה 'שמעו'ן' לשמע תפלתו 'לו'ו' עליו, אף על פי כן וַיְהִי־הָהֵרָב, לשון הוֹדָאָה, מוֹדָה עַל הָאֲמֹת שִׁפְלוּתוֹ שֶׁהוּא רַק לְתוֹעֵלַת יִשְׂרָאֵל:

וּכְיֹצֵא בְּזֶה יִשְׁכַּר' יש לפרש לשון 'יש שכר' יי, וְכִמּוֹ שֶׁאֵמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (ברכות ד.) 'יש יודע אני שאֲתָה

נֹתֵן שְׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לִי חֵלֶק עִמָּהֶם, שְׁמָא יִגְרַם הַחַטָּא'. אם אדם אוֹמֵר כֵּן בְּאֲמַת בְּמַחְשַׁבְתּוֹ יֵשׁ שְׂכָר אֵף אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לִי, עַל יְדֵי זֶה יְבֹלֵן, לְשׁוֹן 'בֵּית זְבֻל לך' (מלכים א ה, יג), הוּא מְרַכְּבָה לְשִׁכְנָה, כִּי 'אֲנִי אֶת דְּבָא אָמְרוּ רַבּוֹתָנּוּ וְלִבֵּי. 'ובגמין' לשון בין ימין, כִּי מְשִׁיג בִּינָה לְהִיּוֹת נְהַנִּים מִמֶּנּוּ עֲצָה לְהִבִּין אֶל הַיְמִין, וְזֶה בֵּין יְמִין, וְכִמּוֹ שֶׁשְׂמַעְתִּי עַל 'יהושע בן נון', לְשׁוֹן 'בֵּין, שֶׁהִבִּין נו"ן שְׁעָרֵי בִּינָה יי:

דָּן וְנִפְתָּלִי, אם דרכו להיות דן לעובדי פֹּכְבִים, לְבַקֵּשׁ נִקְמָה מְרַשְׁעִים, וְנִפְתָּ לִי, פְּרוּשׁ לְאֲשֶׁר לִי, לְיִשְׂרָאֵל, מְבַקֵּשׁ הַמְחַקֵּת הַדִּינִין וְנִפְתָּ, עַל יְדֵי זֶה 'גד' יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ מִמְּזֶל שְׁנֵקְרָא 'גד'

כשורכו לבקש נקמה טורשעים ולהפתיק הדינים טישראל יכול להמשך שפע מחבול אף שאני כדאי

והיה שם לו חזונה שפילתו נשכנתו טודה על שפלותו שואו רק לזכות ישראל מלכל בענין וכוונתו אם יש לוטו נעשה מרכיב לזכות ומשני ביה

◆ ציונים ומקורות ◆

טו. עיין זאת זכרון פר' עקב (א) ד"ה והנה: והנה כשבא לאדם גאות מעובדי וכיוצא בו מדבר טוב, הוא טימן שלא העלה הניצוצות כראוי מהקליפה, כי קשה לאדם תמיד להיות מחשבתו תמיד זכה מן המובחר. וע"ע שם פר' בשלח ד"ה ויבן משה: בדבר שאינו במדרגת האדם, קרוב לבוא גאווה לאדם, כי כל גאווה הוא שקר וכו', וכן שמעתי ממורי מוהר"מ, שלפעמים האדם מתפלל בכוונה ובדבקות ואח"כ בא לאדם גאווה מזה, הוא בשביל שהדבר בא לאדם ע"י תפילת אדם אחר עליו וכיוצא בזה וכו', והכל הוא משום שכל גאווה הוא שקר גמור, שאחר כל אמת הולך ענוה, ודוק. יו. עיין פרדס רימונים שער ערכי הכינויים פ"א ערך אנוכי. יח. עיין זוה"ק ח"א קנח. 'מאן דלעי באורייתא אחסין עלמא דאתי וכו', דכתיב (בראשית ל, יח) 'יששכר' יש שכר, 'כי יש שכר לפעולתך' (ירמיה לא, טו) וכתיב (משלי ת, כא) 'להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא'. יט. 'דכתיב (תהלים כו, יג) 'לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים, ותנא משמיה דרבי יוסי, למה נקוד על 'לולא', אמר דוד לפני הקדוש

ברוך הוא, ריבונו של עולם, מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא, אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לא, שמא יגרום החטא'. כ. עיין תנחומא שמות ג: 'כל השבטים לשם גאולת ישראל נקראו וכו', וזולון, 'בנה בניתי בית זבול לך'. כא. סוטה ה. 'זאת דכא ושפל רוח' (ישעיה נג, טו), רב הונא ורב הסדא, חד אמר אתי דכא, וחד אמר אני את דכא, ומסתברא כמ"ד אני את דכא, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. וברש"י: "אני את דכא" אני מרכיב שכינתי אצלו. כב. ראה רש"י בראשית לה, יח ד"ה בנימין: 'בן ימין לשון 'צפון וימין אתה בראתם' (תהלים פט, יג) לפיכך הוא מלא'. כג. עיין מגלה עמוקות אופן יב: 'ולבן נקרא 'יהושע בן נון', ר"ל שגילה לו הקב"ה נ' שערי בינה וכו' כי יהושע לא נקרא רק בן נון בחיריך, מלשון 'בין תבין אשר לפניך' (משלי כג, א). וע"ע שלה"ק מסכת תענית תורה אור אות קא: 'ועל בן נקרא 'בן נון', שהיה לו הבנה בנו"ן שערים והשגה מהם.

למצוות ושורשן למעלה בגן עדן, ע"כ נכנס לג"ע להתענג שם על השם. והרשע שמשתוקק תמיד לעבירות ותאוות נמוכות ששורשן למעלה אש גיהנם, כשיוצא מעוה"ז באותה תשוקה, משביעין אותו פרי תשוקתו ונכנס לגיהנם, ובמידה שאדם מודד בה מודדין לו, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. וע"כ הרשע שגם בהיותו בגיהנם עודנו משתוקק לאותן תאוות, כדאית' בגמ' (עירובין י"ט, א) רשעים אפי' על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה; ממילא נשאר בגיהנם, כי הגיהנם הוא אחד עם העבירה שמשתוקק אליה, ואינו יוצא משם עד אשר יתמרק מן התאוה והתשוקה הרעה הזאת, שהיא שורש פורה ראש ולענה דגיהנם, ויחדל מהשתוקק לה, או יוצא משם.

אמנם מי שהיתה לו תשוקה ורעותא בעוה"ז לעשות תשובה, אף שלא זכה לזה בחייו, על זה כתב הזוה"ק (הנ"ל) ההוא רעותא לא אעדיאת וכו', נחית מקמי קב"ה ותבר כל גזיזין דתרעי מדורי גיהנם ומטי לההוא אתר דההוא חייבא תמן ובטש ביה ואתער ליה ההוא רעותא כמלקדמיו, וכדין מצפצפא ההיא נשמתא לסלקא מגו מדורא דשאל וכו', כנ"ל, היינו שמתעוררת בה תשוקה להפרד מתאוות העבירה ההיא אשר היא בעצמה הוא הגיהנם, וכיון שרוצה לצאת מוציאין אותה, כי כך היא המידה, בדרך שרוצה לילך מוליכין אותו, כאמור.

תצוה

ואתה תצוה. לא נזכר שם מרע"ה בכל הפרשה, כמו שכ' בעל הטורים. י"ל משום דעפ"י רוב ז' אדר חל ב' תצוה, ומה שמשו רבינו נקבר בחו"ל, כדי שתהיה לבני הגלות אחיזה בו, ועי"ז יגאלו, כך כתוב בספח"ק, וזה לשון ואתה תצוה, שתהיה לך צוותא עם בני ישראל. ושם משה — כי מן המים משיתיהו, להורות כי משה נבדל מהכל וזה לשון משיתיהו, שנבדל מן המים, וזה מורה שמו של משה. וכיון דאתה תצוה פירושו שתהיה לו צוותא עם ישראל, ושם משה הוא היפך זה, ע"כ לא כתוב שם משה בפרשה זו.

← ואתה תצוה את בני ישראל, ויקחו אליך שמן זית זך וגו' [פירש"י, זך בלי שמרים] להעלות נר תמיד [פירש"י, מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה]. יש לפרש, דהנה ברמב"ם (הל' תשובה פ"ז, הל"ז), דבעל עבירה העושה מצוות טורפין אותן בפניו, וכתבנו במק"א דהיינו דווקא כשעושה שלא לשמה, אבל כשעושה לשמה אינו כן [ואח"כ מצאתי שכך כתוב בס' אהבת ציון להגאון נודע ביהודה ז"ל], וכתבנו כמה טעמים על זה. וי"ל עוד טעם, דהנה בש"ס (פסחים נ', ב) כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתוב מעל שמים, כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה. וי"ל דלשמה הוא בכוח הנשמת, כי הגוף חמרי וא"א לו לעשות דבר בלתי נגיעת עצמו, אך בכוח הנשמה אפשר לעשות לשמה, ובגמ' (סנהדרין צ"א, ב) דריש מקרא, יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו, דקאי על נשמה וגוף, דנשמה נקראת שמים, והגוף נקרא ארץ, וע"כ בעושה לשמה שעושה המצוה בכוח הנשמה, שהיא שמים שלו, ע"כ זוכה שתגיע המצוה מעל לשמים, אבל בעושה שלא לשמה, שהיא רק פעולת הגוף שהוא הארץ שלו, אין כוח המצוה רק בארץ עד שמים. והנה איתא בשם האריו"ל דכשאדם רוצה לעבור עבירה פורשת הנשמה ממנו

האון מוגל"ר אריה צבי פרומר ה"ב
 אכ"צ"ק קו"צ' אלו
 פאט יאנג חכמי אולפין

דלא
 בה
 ליה
 (א,
 ויירי
 ולמד
 ליקח
 יפ"ז)

מאן
 דש,
 פילת
 ושך,
 ועל
 טוב,
 אח"כ
 קודם
 ע"כ
 וללים
 רפ"ג)

ומיתו
 לבתר
 נתקין
 עותא
 יהוה
 ההיא
 (ט"ז,
 דאטו

יאורו
 מעלה
 ג בגן
 גיהנם.
 וחממן
 וחממן
 אעילו
 גיהנם
 ' גורא
 ייביא,
 זתוקק
 זתוקק

והולכת לה, נמצא דהנשמה אין לה חלק בעבירה, ע"כ כשעושה מצוה לשמה שהיא פעולת הנשמה שאינה בעלת עבירה לא שייך טורפין אותה בפניו, כי אף שהגוף בעל עבירה, הנשמה נקיה וטהורה. ועיקר לשמה הוא מצד אהבה להשי"ת, כי אין לך אהבה גדולה ממי שעושה המצוות לשם שמים בלי נגיעה עצמית כלל, ואינו אומר: אעשה כדי שאהיה בן העוה"ב, ואיזהו חסיד המתחסד עם קונו (זוהר משפטים קי"ד, ב) [וחסד הוא אהבה]. וא"א לבוא לידי אהבת השי"ת לאמיתה רק ע"י אהבת ישראל, כי רם ונעלה מאד ממדריגת האדם לאהוב השי"ת, אך ע"י אהבת ישראל שהיא יותר קרובה אל האדם, יוכל לבוא לידי אהבת השי"ת, כי על מצות ואהבת לרעך כמוך כתוב בחובת הלבבות, משום שיש בכל איש ישראל חלק אלוקי ממעל, ע"כ מצוה לאהוב אותו, וכשאוהב את רעהו מצד חלק אלוקי שבו, מזה בא לידי אהבת השי"ת.

וזה פירוש: ואתה תצוה את בני ישראל, לשון צוותא, שיחבר את בני ישראל ויכניס בלבם אהבת ריעים, ועי"ז יוכלו לבוא לאהבת השי"ת, ואז, ויקחו אליך שמן זית זך, בלי שמרים, כי ע"י אהבה יוכלו לעשות המצוה לשמה בלי שום פניות ומחשבות זרות, ועי"ז, להעלות גר תמיד, אפי" בעת שאין נרצים, מ"מ יתקבלו המצוות שלהם, כמוש"כ לעיל, דאם עושה לשמה מתקבלת המצוה מכל אדם. וזה נרמז בלשון: שתהא שלהבת עולה מאליה, כי אם צדיק עושה מצוה, כל המצוה מתקבלת גם המעשה שבה, ולא חשיב מאליה, אבל מי שאינו נרצה לאלוקיו ומפאת המעשה אין המצוה שלו ראוי להתקבל, אלא רק מפאת הכוונה, נמצא דהוי כאילו השלהבת עולה מאליה בלא לבוש מעשה. (תרפ"ז)

עיקר כוח לשמה במצוות ומעש"ט יש לנו בכוח מרע"ה, לשמה אותיות משה, עד כאן שמעתי. וז"פ ואתה תצוה את בני ישראל, היינו שיהיה לך צוותא עם בני ישראל, ועי"ז, ויקחו אליך שמן זית זך, שיהיו עושים מצוות לשמה, זך ונקי בלא שמרים, ועי"ז, כתיבת, היינו שלא תגיע להם גסות רוח ע"י המצוות, כמו שאמר הרבי מלובלין זצ"ל על פסוק (שמות ג', י"ב): וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, כי כשהמצוות נקיות בלי אש זרה, אינן מביאות גסות הרוח וגיאיות, אבל כשהיא באש זרה מביאה גסות הרוח, עי"ש.

והנה איתא בספה"ק דעמלק ימ"ש הוא מביא גסות רוח, וע"כ עמלק בגימ' רם. ובזה יש לפרש (בשלח י"ז, י"א): והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, כי כשמשנה גבר והכניס בישראל רוח לשמה, וכשעושים לשמה אינו מביא גסות רוח, ממילא נדחה כוח עמלק, ע"כ, וגבר ישראל, ו, כאשר יגית ידו, היינו כשלא הכניס בישראל כוח לשמה, נמצא שיכולים לבוא לידי גסות הרוח ע"י המצוות ו, גבר עמלק ימ"ש.

ועי"ז, להעלות גר תמיד, כי כשהוא לשמה יש לו קיום נצחי, כמש"כ (משלי י"ב, י"ט): שפת אמת תכון לעד, אבל כשהוא בשקר יש לו הפסק, כי לשון כזב כמו מים המכובים (פרה ח', ט'), שיש להם הפסק. (פ' זכור, תרפ"ז)

בהפמורה (יתוקאל מ"ג, י') הגד את בית ישראל וגו' ויכלמו מעונותיהם וגו', ואם נכלמו וגו' הודע אותם וגו', ואת תורת הבית וגו'. נלענ"ד ההבדל בין משכן למקדש, כי המשכן נבנה בכוח האהבה והתשוקה שהיו לכל איש ישראל בעת נתינת הנדבה אל המשכן, שהיתה ברעותא דליבא יתיר

רשפי אש שלהבת יו המשיכו קדושת המש (עי' יבמות ו', א, ורכ בעבור תהיה יראתו ע' ואם נכלמו וגו' זאת מעונותיהם, שזה ענין ובזה יש ליתן ט מצוי לפעמים שאדם עי"ש. ולהנ"ל י"ל דו כי המשכן נמצא גם ו וע"כ אהבה שבאה מן שבאה מכוח המקדש א

ענין מחצית השני ולא יהיה בהם נגף, להוציא את כל אחד אחד חשוב דבר לעצ הכלל. ועל זה באה הו להורות דאדרבא תכל השקל, לדעת שכל או צריך כל אחד להישיש יכנס לתוך הכלל, אב בפרט, לעומתו יוכל ל אותו הכלל. (ע"ע להג וזה פירוש: אם ראשית צריך לדעת שיפר מעשיו צריך יתקבלו מעש"ט שלו ובזה י"ל מה דו הסממנים ירקח לעצ שיתערבבו היטב, טו בהלכות פסח [עי' ט דאם נטהנו יחד נחש. מין בפני עצמו ואח ממולח, יותר טוב הי רמו שיתערבבו כל ו בחלבנה], אבל בתח האפשרי, ע"כ המצוה

ד ית ריני תעבדון וית קנימי תטרון קהלקא בהון אנא יי לא תלכו: ה את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה

רש"י

(ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורים בתורה במשפטי^(ט), שאילו לא נאמרו היו כדאי* לאומרו (ח"כ - יומא ס"ז): ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך^(י), שילך הרע משיב עליהם, למה לנו לשומרו, ואומות העולם (ע"ח) משיבין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שטעמו ועברת מי הטאת, לכך נאמר אני ה', (אני) גזרתי עליכם אי אחס* רשאים להפטר (סג - סז): ללכת בהם. יי אל הפטר מהחכם, שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ולאמד חכמת האומות (ח"ס):

שעינו נטחאות * בדין היו נרמבין. * אתה רשאי לפטר.

על העשייה והשמירה שהיה בתמידות, כי ודאי שכן הוא שכל המצות נאמרות הן, ודאי לומר שכל הילוכך עסקך ולימודך תהיה רק בהם (רא"ם):

אור החיים

זו ליאמר עליהם אני ה' אלהיכם ליחד שמו יתברך עליהם. גם מעלה גדולה היא לשומר צריחו, והיא ההדרגה שאין למעלה ממנה לזה אחר ואמרת: ד. את משפטי תעשו וגו'. קשה אחר שאין מדבר אלא צפרינות העריות מה החוקים והמשפטים אשר לזה ה' אלהינו אותנו, גם מה היא כוונתו באומרו ללכת בהם^(י). גם לריך לדעת למה חזר פעם צ' לומר אני ה' אלהיכם. ונראה לפרש לפי מה שכתבנו בסמוך שהמחשבה בעריות הגדיל החפץ ותמעט מניעת הרצון, הש הכחוצ שיאמר האדם להתרחק מכל וכל מפרט זה ויצטל מלאת פריה ורביה ומלאת היצום וכדומה ויהיה פרוש ממין זה לחלוטין שארז"ל (סוכה נ"ב): אצר קטן יש באדם משציעו רעז מרעיצו שצע, לזה לזה ה' ואמר את משפטי תעשו שהם ממין ענינו שאסרתי לך אני מחייבך לעשות, ואף על פי כן את חקתי תשמרו שהם העריות שאסר. או יאמר כי באמלעות שמירת העריות ימלאו הכנה ונפשיות לקיים מצוה עשה כאומרו משפטי תעשו ושמירת כל הלאוין

לקט בהיר

(יב) פי שקל הישר מחייב שכן משפטו כגון גניצה וגזילת ממון חזירו ופי' רש"י משפטים דברים המיושרים והדין נותן לעשותו עכ"ל. (ג) פירש"י ציומא וו"ל: חוק משמע שאינו אלא גזירת המלך, כמו (ש"א ל') ושימה לחק, וישם אותה יוסף לחק (ברא' מ"ז) השטן יר הרע משיב עליהן תשובה להטעות את ישראל ולומר שהתורה אינה אמת כי מה תועלת בכל אלו לכך נכתב בהם חוק אני ה' גזרתי עליכם עכ"ל: (יד) הגם שמנינו לשון הליכה במקום עשייה ושמירה כגון ובחקתיהם לא תלכו שפירושו עשייה, הכא אי אפשר לומר כן, שהרי צפירוש כתיב עשייה ושמירה, אלא ודאי פירושו הליכה בתמידות כלי הפסק, ואין לומר ששייך

כאומרו חקתי תשמרו, מה שאין כן אם יתעבז מעשיו בדרך ההוא החלה נפשו בתחלואי הטומאה ולא יקיים אחת מהנה, כי עומאת חטא זה משרה עומאה על כל איברי האדם וכוחותיו, וכיון שכן כל הלאוין לא ימנע מהן כי בכל אצר עומאתו זו. וכן מצוה עשה, והגם שיעשה לפעמים איזו מצוה אינה מצוה כי לא יתרחב בה הצורה יתברך שמו, על דרך אומרו (תהלים נ') ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו', כי אין חפץ לה' בהם אלא במצוה הנעשית בקדושה. ואומרו ללכת בהם יכוין לומר לדרכינו כמין חומר, כי כאשר יהיה האדם טהור וקדוש מהחיעוץ יוליד בטבעו לקיים המצוה תמיד, על דרך אומרו (שם קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך ודרז"ל (ויק"ר ל"ה) שרגליו של דוד מעלמם היו הולכות לצית המדרש ללד ההרגל והחפץ הנבחר, זה אומרו ללכת בהם פירושו שמעלמנו ילך בהם בטבעו כעושה דברים שהטבע עושה ללד שיעקרו וגופו הכל עומד במקום טהור. עוד יכוין באומרו ללכת בהם על דרך מה שאמר

אור בהיר

קל) שמשמע שהעשייה והשמירה היא כדי ללכת, והלא ההליכה בהם היא העשייה והשמירה עצמו.

נעז
קא
בון:

שר
ין*
ו"ס:
שלא
יקין
איר
ו"ס:

את
יהיה
דיין
ורטי
נכלל
ברר
נהו
ללים
יסד
אות
פר'
כגון

יוח
ומה
חוק
(בח)
כי
(בט)
ה'
בור
ישון
יגה

אל

אֱלֹהֵיכֶם: ה' וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־

לקב בהיר

רש"י

(ה) ושמרתם את חקתי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה... שלא פרט הכתוב (בהס) (מ"כ), ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים, לפי שלא נתן... אלא עשייה למשפטים ושמירה

טו) דברים שאינם כמובנים בפירוש אלא יולאים ומסתעפין מהם כגון גזירות והרחקות שהוספו מו"ל או דברים הנאים הלכה למשה מסיני, אבל אין זה משמעות הכתוב אלא מכה ימור, לזה הביא גם דרך הב' טז) פי' בפסוק הקודם אמר עשייה אלא המשפטים ושמירה אלא החוקים, וכאן יהיה הפי' ושמרתם בין חקתי ובין משפטי, ואח"כ אמר אשר "יעשה" אותם בין המשפטים ובין החוקים, ורצונו לומר שיש במשפטים קום עשה וגם לא מעשה, וכן בחוקים יש שניהם, לזה צריך עשייה לשניהם ושמירה לשניהם, ולא די לרש"י בדרך

אור החיים

לרגליה) שהוא בקרוב, ובחינת האור למרחוק והוא אומרו ואור לנתיבותיה). וזה אומרו כאן ללכת בהם פירוש באורם ילך שאם לא כן בחשיכה ילך לא ידע צמח וכשל רח"ל. עוד יראה על דרך מה שאמר התנא האלהי רצו שמעון בר יוחאי ע"ה (זוהר ח"א ק"ע: ע) כי רמ"ח אצרי האדם ושס"ה גידיו הם כנגד מלות עשה ולא מעשה, ובעשות האדם מלוה באותו אבר שנעשית המלוה שורה בו שם הוי"ה יחצרך, כי המלוה היא אותיות שם הוי"ה חלים מגולה והוא סוד עלמא דאתגליא וחיהי מכוסה סוד עלמא דאתכסיה כי אותיות מ"ל בא"ת צ"ש הם י"ה"י, ודבר ידוע הוא כי הקצ"ה הוא שמו ושמו הוא י"ה (צסוד אומרו (זכרי" ו"ד) ה' אחד ושמו אחד. הראת לדעת כי בעשות המלוה נעשה האדם מרכבה לשכינה ומתהלך ה' בחוכו, וזה אומרו ללכת בהם, וחזר ופירש מי הוא ההולך בהם ואמר אני ה' וכאלו אמר ללכת אני ה' בהם, וכואו סוד (שמות כ"ה ח') ושכנתי בחוכם. וכפי זה יראה אומרו בהם כפשטיה), כי בעשית המלוה נעשית ההכנה ללכת בה, וזהו סוד אומרו (כ"ו י"ב) והתהלכתי בחוכם, ואתם הדבקים בה' אלהיכם (דברים ד' ד):

ה. ושמרתם וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר דברים עלמם שאמר בסמוך,

אור בהיר

קלא) פי' במקום דריסת רגלו שהיא בקרוב. קלב) פי' דרך רמז שהיא לפני. קלג) ה"ל י"מ. קלד) ואין לומר א"כ כי דוקא שמו שוכן עליו ולא שכינתו הק' יתצ'. קלה) בחוכם ממש.

דיני די יעבר י
בהון קתי עקמ
גבר קבל קר

לחוקים (מ"ט): וז
בעולם הזה והלל
נאמן לשלם שכר

שעשה מלות ומעשי
יהרג, נשמע גם כן
היל"ל "אם" סי, או

ויתבאר על פי ד
וחי בהם ולא שני
אחת ממלות ה' י
ג' עבירות חייב
זרה גילוי ערוות
ראשון סמוך למל
יעשה וגו' וחי בני
המלות ואמר ו
שנאמרו בפסוק
ואל יעבור. עוד
הכתוב צ' כתוב
ובפסוק צ' אמר
תורה אחד העוש
וכבר נתבארו ה
ל"א) כי העושה
מאבהב שכרו
שישיג המשיג בחי
היראה צסוד (תו)
על כן אמר הכחו
וגו' אני ה' אלה
שהוא רמוז צסו
מדבר, ואחר כך
אמר אני ה' ולא

קלו) ולא אמר כי י

משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: שש ו איש איש אל- כל-ישאר בשרו לא תקרבו לגלות

דיני די יעבר יהודון אנשא וחי בהון לחיי עקמא אגא יי ו גבר גבר קרב קריב בקרה לא

לקט בהיר

רש"י

הז' הזה לצד, שא"כ יותר היל"ל להפך ושמרתם את משפטי ועשיתם את חקתי הפך ממה שאמר בפסוק הקודם (מ"ל): יז פי עינינו רואות כן, ואין לומר שפירושו שיוסיף חיים הגם שאינו לעולם, שא"כ מה נעשה בזקן

לחוקים (ח"ט): וחי בהם. לעולם הצא, שאם תאמר בעולם הזה והלא סופו הוא מות" (ח"ט): אגו ה'. נאמן לשלם שכר (ח"ט): ו לא תקרבו. להזכיר שעשה מלוא ומעשים טובים ממש קודם מותו (ב"ב), והגם שר"ל דרשו מזה שצנענה לא ימסור נפשו אלא יעבור ולא יהרג, נשמע גם כן הצטעה, שאם הוא רק זווי היל"ל ויחיה בהם, ואם הוא מגאיי שימור המלוא רק בצופן שיחיה בהם היל"ל "אם" חי, אבל משמעות וחי הוא הצטעה, ומדהוסיף חיבת בהם נשמע ג"כ זווי ומגאיי שלא ימות בהם ועל ידיהם

אור החיים

השמירה על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין ע"ד). שאמרו וחי בהם ולא שימות בהם שאם אהבוכו לעבור על אחת ממלוא ה' יעבור ולא יהרג. ואמרו עוד כי על ג' עבירות חייב אדם ליהרג ולא יעבור והם עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים. מעתה אמר פסוק ראשון סמוך למלוא עריות ולא התנה הכתוב אשר יעשה וגו' וחי בהם, ואמר פסוק ב' לזוה על שר המלוא ואמר וחי בהם לדייק ולומר שבמלוא שנאמרו בפסוק שלפנינו שלא אמר וחי בהם יהרג ולא יעבור. עוד נראה בהעיר עוד למה שינה הכתוב צ' כחוצים, בראשון אמר אני ה' אלהיכם, ובפסוק ב' אמר אני ה'. אכן כנגד ב' בניס דברה תורה אחד העושה מיראה ואחד העושה מאהבה, וכבר נתבאר הדברים במקומות אחרים (סוטה ל"א) כי העושה מיראה שברו לאלף דור והעושה מאהבה שברו כפול לאלפים. והנה מן הנמנע שישיג המשיג בחינת האהבה עד שתקדים לו בחינת היראה בסוד (תהלים קי"ח) זה השער לה', ואשר על כן אמר הכתוב כנגד בחינת היראה את משפטי וגו' אני ה' אלהיכם, דקדק להזכיר בחינת הדין שהוא רמוז בשם אלהים להעריך צמי הכתוב מדבר, ואחר כך לזה לגדר ב' לעשות מאהבה, ולזה אמר אני ה' ולא הזכיר שם אלהות לומר שתהיה

השמירה לצד אהבת הטוב והחפץ והרצון פעל בו לעשות מאמר קונו החציב מאהבתו ואינו הגם שלא היה עונש. לעובר. ואמר וחי בהם פירוש כי אדם שעושה מאהבה ישנו גם בטוב עו"הז יתר על הגמול הקבוע לו בעולם הנלחי. ואולי כי לזה רמז באמרו וחי בתוספת וא"ו" (להעריך שזה נוסף על שר אחר שהוא שכר הנעלם, מש"כ גדר הראשון שעושה מיראה שאין לו אלא לעולם העליון כאמרו ללכת בהם לעולם העליון, אבל גדר זה וחי בהם פירוש לא לעתיד לצד שא"כ היל"ל ויחיה" (להם"ל). ולדרך זה יתבאר ג"כ מה שאמר בפרשת ויהי אם שמוע (עקב י"א י"ד) שאמר ונתחייב"ט) מטר ארצכם וגו', פירוש לצד ששם נאמר לאהבה את ה' וגו' לזה הודיע כי מלוא זו יש לה שכר גם בעולם הזה וראוי הוא ליהנות צ' עולמות. והגם שאמרו ז"ל (קדושין ל"ט): שכר מלוא צהאי עלמא ליכא, זה ישנו בהטבה זו, ורמז עולם העליון צמה שאמר ונתחי בתוספ' וא"ו בתחילת יעוד השכר לו' אין זה אלא תוספת על הנעלם המושכל הנלחי: האדם וגו'. במסכת שבת וזה לשונם (ב"ק ל"ח, ע"ז ג'). אמר רבי יהודה מנין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול דכתיב אשר

אור בהיר

קלו) ולא אמר כי יחיה בהם. קלז) לשון עמיד. קלח) לשון הוי, גם ללכת. קלט) שהיל"ל חמן, שזה התחלת

ועל דעת רבותינו בתורת פְּהִינִים (פֶּאן) הָיוּ גַם הַמְצָרִים שְׂטוּפִים בְּזִמְה בְּכָל הַעֲרִיּוֹת וּבְזִכּוֹר וּבְכֶהֱמָה, וְהוּא הָאֲמָת, כִּי גַם קָדַשׁ הָיָה בְּאֶרֶץ בְּזִכּוֹר מֵאִזְ וְעַד עַתָּה, וְהַכְּתוּב מְעִיר בְּהִן: בְּנֵי מְצָרִים שְׂכֵנֶיךָ גְּדֹלֵי כֶּשֶׁר (יִחְזָקָאֵל טו כו), וְאוֹמֵר: אֲשֶׁר בֶּשֶׂר חֲמוּרִים בְּשֶׁרֶם וְזִמְתָּ סוּסִים וְזִמְתָּם (שֵׁם כג כ), וְהַבֶּשֶׂר כְּנִי, וְהַבֶּשֶׂר כְּנִי, וְהַבֶּשֶׂר (לְעִיל טו ב), דָּם יִהְיֶה זֹבֵה בְּכֶשֶׁרָה (שֵׁם פְּסוּק וט).

76 (ד) אֵת מִשְׁפְּטֵי תַעֲשׂוּ. אֵלוּ דְבָרִים הָאֲמֹרִים בַּתּוֹרָה שְׂאֵלוּ לֹא נִאֲמְרוּ בְּדִין הָיָה לְאִמְרָן. לְשׁוֹן רִשׁ"י. וּבַתּוֹרָת פְּהִינִים (פֶּאן): אֵלוּ דְבָרִים הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה שְׂאֵלוּ לֹא נִכְתְּבוּ בְּדִין הָיָה לְכַתְּבָן, כְּגוֹן הַגּוֹלוֹת וְהַעֲרִיּוֹת וְעַבְדוּדָה זָרָה וְשִׁפְכוֹת דָּמִים וְקַלְלַת הַשֵּׁם. וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשֻׁט, "מִשְׁפְּטֵי" כְּמִשְׁמַעוֹ, הַדִּיּוּן הָאֲמֹרִים בְּפִרְשַׁת וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים וּבְכָל הַתּוֹרָה, וְלִכְדּוֹ יֹאמֵר: אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם, כִּי הַדִּיּוּן נִתְּנוּ לְחַיֵּי הָאָדָם בְּיָשׁוּב הַמְּדִינּוֹת וּשְׁלוֹם הָאָדָם, שְׂלֵא יִזִּיק אִישׁ אֶת רַעְהוּ וְלֹא יִמִּיתֵנוּ. וְכֵן יִחְזָקָאֵל הַזְּבִיר פְּעָמִים רַבּוֹת בְּמִשְׁפָּטִים: אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם (יִחְזָקָאֵל כ יא, יג, כא), וּבְשִׁבְתוֹת אוֹמֵר (שֵׁם פְּסוּק יב): לְהִיֵּת לְאוֹת בֵּינֵי וּבִינֵיהֶם, וְכֵן בְּנַחְמִיָּה (ט כט): וּבְמִשְׁפָּטֶיךָ חָמָאֵו כֶּם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אָדָם וְחֵיָה בָהֶם.

טוֹב יְרוּשָׁלַם

ולדעת רבותינו בתורת כהנים (כאן) היו גם המצרים שטופים בזימה, ככל העריות ובזכור ובכהמה. והוא האמת, שהרי הניאוף נמצא במצרים מאז ועד עתה. והפסוק מעיד עליהם: בני מצרים שכניך גדלי בשר (יחזקאל טו כו), ואומר עוד: אשר בשר חמורים בשרם זרמתם סוסים זרמתם (שם כג כ), והמלה "בשר" הוא כנוי לאבר ההולדה. וכן בפסוקים: זב מבשרו (טו ב), דם יהיה זובה בבשרה (לעיל טו יט), "בשר" הוא כנוי.

לפי דרך הפשט משפטי הם הדינים בענינים שבין אדם לחברו, וחי בהם מוסב על משפטי לדעת רז"ל משפטי הן האזהרות מהעברות הכי חמורות, וחי בהם מוסב גם על "חוקתי".

(ד) את משפטי תעשו. כתב רש"י: את משפטי תעשו, אלו דברים האמורים בתורה שאלו לא נאמרו בדין היה לאומרן. עכ"ל*. ובתורת כהנים (כאן) אמרו: אלו דברים הכתובים בתורה שאלו לא נכתבו בדין היה לכתבן, כגון הגולות והעריות* ועבודה זרה ושפיכות דמים וקללת ה'. עכ"ל.

ולפי דרך הפשט הפירוש של "משפטי" הוא כמשמעו, דהיינו הדינים האמורים בפרשת משפטים ובכל התורה*, ולכן נאמר (כפסוק הבא): אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, מפני שהדינים ניתנו לצורך חיי האדם, לשם התישבות המדינות*, ולמען שלום האדם, שלא יזיק איש את רעהו ולא ימית אותו.

וכן יחזקאל מזכיר פעמים רבות אצל משפטים: אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יחזקאל כ יא, יג, כא), ואילו על השבתות הוא אומר (שם כ יב): להיות לאות ביני וביניהם*. וכן בספר נחמיה (ט כט) נאמר: וכמשפטיך הטאו בו אשר יעשה אדם וחיה בהם*.

פני ירושלים

(ד) את משפטי תעשו. השאלה היא, מה הם המשפטים האמורים כאן.

לאומרן. כלומר, לרש"י "משפטי" הן כל המצוות שטעמן המובן לנו מחייב לקיימן.

עכ"ל. ומקורו בת"כ כאן.

והעריות. ועריות הלא הם חוקים שאין טעמם מובן לנו, כמו שכוחב רבינו להלן (בפסוק ו), וא"כ על כרחך מה שאמרו בת"כ "בדין היה לכתבן" פירושו: מפני שהן מצוות בני נח, כמו שכתב המהרש"א

(בחא"ג יומא טז). [ואולי דעת רש"י שטעם איסור העריות הוא כמו שכתבו הרמב"ם כמו"נ והראב"ע

(הביאם רבינו בפסוק ו), וא"כ אינן חוקים אלא משפטים].
ובכל התורה, כלומר דינים בענינים שבין אדם לחברו. התישבות המדינות, למען יוכלו בני אדם רבים להתישב במקום אחד.
ביני וביניהם, הרי ש"וחי בהם" מוסב על הענינים שבין אדם לחברו.
בהם. אך לפי פשוטו מוסב "אשר יעשה אותם וחי בהם" גם על "חוקתי". לכן מביא רבינו את דברי רז"ל.

בני
הם
ותי
זוה
את
בר
זעו
ריס
לא
וכר
שה
היר
שי
זים
לא
א-
זני
ס
כ.

17

ורבותינו אמרו (יומא פה): וחי בהם, ולא שימות בהם, ללמד על פקודת נפש שדוחה את השבת והמצוות. ומדרשו עוד (חורת פנים פאן): וחי בהם, לעולם הבא, אם תאמר בעולם הזה והלא סופו הוא מת. ואם כן, יחזור "אשר יעשה אתם האדם" גם על הקהתי.

ודע כי חיי האדם במצוות פפי הכנתו להם. כי העושה המצוות שלא לשמן, על מנת לקבל פרס, יחיה בהן בעולם הזה ימים רבים בעשר ובנכסים וכבוד, ועל זה נאמר (משלי ג טו): בשמאלה עשר וכבוד, ופרשו (שבת סג): למשמאילים בה עשר וכבוד. וכן אותם אשר הם מתעסקין במצוות על מנת לזכות בהן לעולם הבא שהם העובדים מיראה, זוכים בכוננתם להנצל ממשפטי הרשעים, ונפשם בטוב תלין. והעוסקין במצוות מאהבה כדין וכראוי, עם עסקי העולם הזה, פעגין הנזכר בתורה בפרשת אם בחקותי (להלן כו ה): והשיג לכם דיש את בציר וגו', וזכו בעולם הזה לחיים טובים כמנהג העולם, ולחיי העולם הבא זכותם שלמה שם. והעוזבים כל עניני העולם הזה ואינם משגיחים עליו כאלו אינם בעלי גוף, וכל מחשבתם וכוננתם בבוראם בלבד, באשר היה הענין באלהו, בהדיק ונפשם בשם הנזכר יחיו לעד בגופם ובנפשם, בנראה בכתוב באלהו, וכידוע מפניו בפקלה, וכמו שבא במדרשים

טוב ירושלים

ורבותינו אמרו (יומא פה): וחי בהם, ולא שימות בהם, ללמד על פקודת נפש שדוחה את השבת ואת המצוות. ובדרך דרש אמרו עוד (ח"כ כאן): וחי בהם לעולם הבא, אם תאמר בעולם הזה והלא סופו הוא מת. ולדבריהם מוסב "אשר יעשה אותם וחי בהם" גם על "חקותי".

ארבעה דרגות במקיימי המצוות ובמדת שרם: א. המקיימן מתוך כונה להנות משכר בעולם הזה, שכרו חיים ארוכים של עושר וכבוד בעולם הזה. ב. המקיימן מתוך כונה להנות משכר בעולם הבא, שכרו שנפשו תנצל מהגיהנם ותהיה לה מנוחה בעולם הבא. ג. המקיימן לשם שמים ועוסק גם בעניני העולם הזה, שכרו חיים טובים בעולם הזה והכות מלא בעולם הבא. ד. המקיימן לשם שמים ומתמסר כולו לעבודת ה', שכרו שיחיה בגופו ונפשו לעד כאלהו וחנך.

ודע, שחיי האדם בזכות קיום המצוות הם בהתאם לגישתו לקיום המצוות, כי המקיים את המצוות שלא לשמן, על מנת לקבל פרס, חי בזכותן בעולם הזה ימים רבים בעושר ונכסים וכבוד. ועליו הפסוק אומר: בשמאלה עושר וכבוד (משלי ג טו), ופירשו רז"ל (שבת סג): למשמאילים בה* עושר וכבוד.

וכן אלה המקיימים את המצוות על מנת לזכות אמצעותן בעולם הבא, שהם העובדים את ה' מיראה, זוכים אמצעות כוננתם זו להנצל ממשפטי הרשעים*, ונפשם בטוב תלין.

ואלה המקיימים את המצוות מאהבה כדין וכראוי*, ועוסקים כד בכד גם בעניני העולם הזה*, כזכור בפרשת בחקותי (להלן כו ה): והשיג לכם דיש את בציר וגו', זוכים בעולם הזה לחיים טובים כמנהג העולם, וזכותם שלימה בחיי העולם הבא.

ואלה העוזבים את כל עניני העולם הזה, ואינם שמים אליו לב, כאילו אינם בעלי גוף, וכל מחשבותיהם וכונותיהם רק אודות בוראם בלבד, כמו שעשה אליהו הנביא, ונפשם דבקה בה', יחיו לעד בגופם ונפשם*, כמו שנראה מהפסוק אודות אליהו, וכידוע אודותיו ע"י המסורת, וכמו שמובא במדרשים

פני ירושלים

על חקותי. אך מהפסוקים ביהזקאל שרבינו הביא מוכח שהוא מוסב רק על "משפטי", כפירוש רבינו. למשמאילים בה, למקיימים אותה שלא לשמה. ממשפטי הרשעים בגיהנם, ונפשם בטוב תלין בגן עדן, אבל אין שרם שם בשלימות. כדין וכראוי, מאהבה לשם שמים.

בגופם ונפשם, ולא ישלוט עליהם המות כלל, אלא יסתלקו מהעולם הזה בגוף ונפש כחנך ואלהו. (שם)

בחנוך ובכני העולם למען יאריכון ימיהם הלשון וכלל מיני ב (1) אל כל שאר מפרש. והרב א מפניו במקעט, והנשי בשאר עצמו מצוות אברהם גם כן כי וזה טעם חי ותמיד שישא אדם

אודות חנוך ואודות ב ולכן הפסוקים: טו כ, והארכת ימים* הראוי לו.

טעם איסור אינם טובים

(1) אל כל שאר בשרו והרמב"ם כתב ו במעט. והנשים הללו אצלו, והוא מתיחד עו שמפני שיצר לב האדם אסר את כל הנשים ה אולם טעם זה עמו לפעמים, ומצד ש היה נושא את בתו לב

בני העולם הבא העומדי (להלן בפסוק כט ובסוף היא תקופת תחית המה וכונת רבינו כאן שאלה עוסקים בחיי שעה כל מהעולם הזה בגופם ו שיחיו בגופם ונפשם בתי והארכת ימים, והפסוק א

(1) לגלות ערוה. השאי הוא מהמשפטים שטעם

18

בַּחֲנוּךְ וּבְכַנֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא הָעוֹמְדִים בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים. וְלִכְךָ יֵאָמְרוּ הַכְּתוּבִים בְּשִׁכְרַת הַמַּצּוֹת:
לְמַעַן יֵאָרִיכוֹן יָמֶיךָ (שְׁמוֹת כ יב), לְמַעַן תִּחְיֶה (דְּבָרִים טו כ), וְהֵאָרַכְתָּ יָמֶיךָ (שָׁם כב ז), כִּי
הִלְשׁוֹן יִכְלַל מִיַּי הַחַיִּים בְּלֶמֶס כְּפִי הַרְאִי לְכָל אָחֵר. L

(ו) אֵל כָּל שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֻה. טַעַם אִסוּר הָעֲרֻיֹת בְּשָׂאֵר הַבָּשָׂר אֵינֶנּוּ
מִפְּרֹשׁ. וְהָרַב אָמַר בְּמוֹרָה הַנְּבוּכִים (ג מט) כִּי הוּא לְמַעַט הַמְשַׁגֵּל וְלִמְאֹס אוֹתוֹ וְלִהְסַתֵּפֵק
מִמֶּנּוּ בְּמַעַט, וְהַנְּשִׂים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָסַר הַכְּתוּב בְּשָׂאֵר הָאִשָּׁה הֵן הַמַּצּוֹת עִמּוֹ תָּמִיד, וְכֵן
בְּשָׂאֵר עֲצָמוֹ מַצּוֹת לוֹ, וְהוּא נִסְתָּר עִמָּהֶן. וְכַפֵּעַם הֵנּוּ יַגִּיד הָרַב עַל פֶּלֶן. וְכִכָּר כְּתִב רַבִּי
אֲבֵרָהָם גַּם כֵּן כִּי בַעֲבוּר הָיִיתָ יֵצֵר לֵב הָאָדָם בְּהַמּוֹת לֹא יִתְּכֵן לְאָסוּר בָּל הַנְּקֻבוֹת. וְהִנֵּה
אָסַר בָּל הַנְּמַצּוֹת עִמּוֹ בְּכָל שְׁעָה.

וְזֶה טַעַם הַלּוֹשׁ מְאֹד, שְׂיִתִּיב הַכְּתוּב כֶּרֶת עַל אֵלֶּה בַעֲבוּר הַמַּצּוֹת עִמּוֹ לְפַעֲמִים,
וְתִהְיֶה שְׂיִשָּׂא אָדָם נְשִׂים רְבוֹת לְמֵאוֹת וְלֵאלֶפֶים. וְזֶה יֵיָק אִם יֵשָׂא אֶת בְּתוּלָה בְּמִתָּר

טוֹב יְרוּשָׁלַם

אודות חנוך ואודות בני העולם הבא שיעמדו בתחיית המתים*.

ולכן הפסוקים אומרים אודות שכר המצוות: למען יאריכוך ימין (שמות כ יב), למען תחיה (דברים
טו כ), והארכת ימים* (שם כב ז), כי לשונות אלה כוללים את כל סוגי החיים, הניתנים לכל אחד כפי
הראוי לו.

טעם איסור העריות הוא טוד מסודות היצירה. בגלל טעם כמזו זה הילדים הנולדים מעריות
אינם טובים לקיום מין האדם, ולכן אסור ה'. העריות הן מכלל החקים, כי חקים הן גזרות
שטעמן לא נתגלה לכל, אלא רק ליחיד סגולה.

(ו) אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה*. טעם איסור העריות של שאר בשר* אינו נזכר בפירושו.

והרמב"ם כתב במורה הנבוכים (ג מט) שמטרתו לצמצם את המשגל ולמאס אותו, ולהסתפק ממנו
במעט. והנשים הללו שהן קרובות אשתו מצויות עם האדם תמיד. וכן הנשים שהן קרובותיו מצויות
אצלו, והוא מתיחד עמהן. וכעין טעם זה כותב הרמב"ם על כל העריות. וגם רבי אברהם כתב כעין זה,
שמפני שיצר לב האדם הוא כבהמות, לא היה אפשר לאסור לו את כל הנקבות. - ולטעם זה הפסוק
אוסר את כל הנשים הנמצאות עם האדם בכל שעה*.

אולם טעם זה קלוש מאד, שהרי מצד אחד הפסוק מחייב כרת על נשים אלה מפני שהן מצויות
עמו לפעמים, ומצד שני הוא מתיר לאדם לשאת נשים רבות למאות ואלפים. ומה היה מזיק לאדם אם
היה נושא את בתו לבדה, כפי שמותר לבני נח*, והיה נושא שתי אחיות* כמו יעקב אבינו. ואין לאדם

פני ירושלים

טעמים מובן.
של שאר בשר. כלומר, בשלמא טעם איסור אשת איש
וטעם איסור הנדה מובן, אבל טעם הקרובות אינו
מובן.
בכל שעה. ולטעם זה איסור זה הוא מהמשפטים.
כפי שמותר לבני נח. כמו שאמרו בסנהדרין (נח:).

והיה נושא שתי אחיות. בס' לקוטי חב"ח תמה הלא
אצל שתי אחיות נאמר בפירוש שהטעם הוא "לצרור",
שלא תהיינה צרות, אלא תאהבנה זו את זו, כמו
שכותב רבינו שם (בפסוק יח).

בני העולם הבא העומדים בתחית המתים. דעת רבינו
(להלן בפסוק כט ובסוף שער הגמול) שהעולם הבא
היא תקופת תחית המתים שתתחיל באלף השביעי.
וכונת רבינו כאן שאלה שבעודם בעולם הזה אינם
עוסקים בחיי שעה כלל חיים מיד אחרי סילוקם
מהעולם הזה בגופם ונפשם כמו בני העולם הבא
שיחיו בגופם ונפשם בתקופת תחיית המתים.

והארכת ימים, והפסוק אינו מזכיר את השכר מפורש.

(ו) לגלות ערוה. השאלה היא, האם איסור העריות
הוא מהמשפטים שטעמם מובן, או מהחקים שאין

אר"ן, שיזכו גם לרשת טוב הארץ לקבל שפע פרנסה וכלכלה שלא בצער, דכיון שהם צנחנים לא אחסר, שאינו חסר מחיות אצריהם וגידיהם, מעתה יזכו לצחית ה' רועי צנחת וצניקל.

לז

7 עוד י"ל על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה → צדברי יואל (לסוכות אות מו) על דרשת המדרש (ויק"ר פ"ל ס"ג) שאגודת ארבע מינים שצולצ מורה על התקשרות ארבע כיתות בישראל, אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת ויכפרו אלו על אלו. ובפשטות נראה שהתועלת באגודה הזאת הוא רק לפשוטי העם, אך באמת נמשך בזה תועלת גם לצני עליה, כי ידוע (רמב"ן ויקרא י"ד) שמוצא הנעשית לשמה שברה נפון לעולם הבא, ומוצא הנעשית שלא לשמה מקצלין עליה שבר בעולם הזה. וכן כיון שעבודתן של צני עליה הוא לשמה, לא יתכן שיקבלו שכר בעולם הזה, אך על ידי שמתקשרין אגודה אחת עם הפשוטי עם, על ידי זה יש לצני עליה חלק גם בנעשה המוצא של פשוטי העם שעושין שלא לשמה, ונמשך השפעת טובה עולם הזה גם לצדיקים גמורים, ולעומת זה פשוטי העם יש להם חלק בעבודת הצדיקים שעושין לשמה, ויקבלו שכר טוב גם לעולם הבא, עכ"ד.

וזדו אומרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואף פשוטי העם אשר עבודתם הוא שלא לשמה יקבלו שכר טוב לעולם הבא, וטעם הדבר, שנאמר ועמך כולם צדיקים, שכולם נחשבים לצדיקים, מחמת שמתקשרים אלו עם אלו באגודה אחת, וממילא יש לפשוטי

הוא מוכן ומוזמן למסור נפשו על קדושת השם בכל לבבו ובכל נפשו, ועל כן יש לכל ישראל חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כולם צדיקים, שהרי כולם יש בהם מדה טובה זו להשליך נפשו מנגד על קדושת השם, לעולם יירשו ארץ, בזכות זה יזכו לרשת ארץ החיים ועולם הבא, וטעם הדבר שכולם מוכנים למסור נפשם על קדושת השם, על זה אמר נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, פי' שהוא מבח מעשה ידיו של הקב"ה, לאשר שמעו בעצמם מפי הגבורה אנכי ולא יהיה לך, ודבר זה השאיר כולם רועי קדושה עד שנעשה כטבע בקרבם למסור נפשם על קדושת שמו יתברך.

לז

ובאופן אחר י"ל בהקדם דברי א"ז זללה"ה בישמח משה (פי' עקב) לפרש הפסוק (מהלל ג' א) ה' רועי לא אחסר, כי אמרו חז"ל (קידושין פ"ג) ראיית מימין חיה ועוף מתפרנסין שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי פרנסתי. והנה ידוע (מיקו"י הוה"ק קל"ג) אשר רמ"ח אצרים ושס"ה גידין באדם המה מכוונים כנגד רמ"ח מלות עשה ושס"ה מלות לא תעשה, וכשמקיים התרי"ג מלות הוא נותן כח וחיות באצריו וגידי, ולהיפך מגרע כוחו ח"ו, והיינו ה' רועי, לפרנסני ולכלכלני, כאשר לא אחסר, שאיני חסר בעצמותי, עכ"ד.

וזדו אומרו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כולם צדיקים, פי' שהשלימו כל קומת גופם לה', וכל רמ"ח אצריהם ושס"ה גידיהם שלימים על ידי קיום רמ"ח עשין ושס"ה לא תעשין, ועל כן זוכים לחיי העולם הבא, וממשיך ואומר לעולם יירשו

העם חלק בעבודת הזדיקים שעושין לשמה, ויקבלו שכר לעולם הבא, וממשיך ואומר לעולם יירשו ארץ, כי מכה התקשרות זו זוכים כולם גם להשפעת שכר בעולם הזה, כי יש לפני עליה חלק בעבודת פשוטי העם שהוא שלא לשמה, ועל המצות שעושים שלא לשמה מקבלין שכר בארץ בעולם הזה. L

לח

ובאופן אחר י"ל צביאור המשנה, בהקדם מה דאיתא במסכת ברכות (דף ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, ואם לאו יקרא קריאת שמע, ואם לאו יזכור לו יום המיתה. והקשו המפרשים דאם הזכרת יום המיתה הוא תקנה בדוקה יותר מכולם, אם כן למה ינסה מחלה בשאר תקנות, ועוד קשה דאיך יתכן כזאת שלא תעלה בידו לנצח את יצרו באמצעות עסק התורה, והלא אמרו חז"ל (קידושין ג.) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אכן היא נימות.

וביאר כ"ק מרן דו"ו זללה"ה בדברי יואל (פ' מוריע עמוד שכה) על פי המבואר באור החיים הקדוש (פ' בחקותי אופן ז) אהא דאיתא בגמרא (סוטה כא.) אמר רב יוסף תורה מגינה ומגלגל מן החטא בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, דזהו דוקא כשלומד תורה לשמה. ולפי זה מי שאינו יכול להתגבר על יצרו על ידי עסק התורה, מסתמא לא עסק בתורה לשמה, והסיבה לכך מפני שעדיין טבוע במעמקי מנולות תאוות עולם הזה, לזה נתנו חז"ל ענה שבאמצעותו יוסר המניעה, והוא הזכרת יום המיתה, שכאשר יראה האדם מה

אחריתו, יתקרב תאוותו ויתגבר בניקל על הסיבות המנומטמים את לבו מלעסוק בתורה לשמה, ויזכה לנצח את יצרו על ידי עסק התורה שהיא התקנה המועילה ביותר, עכ"ד.

ובזה מבואר דברי המשנה, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואף שהיצר הרע סוכן בנו ומתגבר עלינו בכל יום להדיחנו מדרך ה', מכל מקום הרי נתנו חכמים ענות טובות ומועילות האין לנצחו, וממילא תעלה בידנו לעשות רצון השי"ת ולזכות לחיי העולם הבא, שנאמר ועמך כולם זדיקים. אכן האין זוכים להגיע לזחינת ועמך כולם זדיקים, על זה אמר לעולם יירשו ארץ, רומז להזכרת יום המיתה שישצו לארץ מקום רימה ותולעה, ועל ידי זה זוכים לעסוק בתורה לשמה שהוא התקנה המועילה ביותר לנצח היצר הרע, וזהו אמרו נצר מטעי מעשה ידי להתפאר, רומז לתורה הקדושה שהוא מעשה ידיו של הקב"ה, ככתוב (שמות לב טו) והלוותות מעשה אלהים המה, ופירש"י דקאי על התורה שהוא מעשה ידיו ושעשועיו של הקב"ה. והיינו שעל ידי הזכרת יום המיתה באים לזחינת מעשה ידי להתפאר, שהעסק בתורה תהא לשמה, ותהא תפארת להם מן האדם לעזרם ולסייעם לנצח היצר הרע, וזוה יזכו לחיי העולם הבא.

לח

עוד יבואר מאמר המשנה, בהקדם מה דאיתא במס' ברכות (דף ה.) אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בציטול תורה. והקשו המפרשים מי האיש אשר יאמר זכיחי לבי טהרתי מחטאי

שלא נמצא בו שו
תורה לא

ויתבאר על פי
בשם ר

מה אצדה הארץ
תחלה. דהיינו ש

בעיניהם כל כך שי
קך היו מו

והחיד"א צנח ל
כי הש

אין הכוונה איזה
עולם העונות הו

ראשון, אבל השו
ישראל טהורה והכ

בארץ והם עוסקי
ולעשות נאצות גדו

מחשיבים התורה
אינה טעונה ברכה

שיצא הרע נתגבר
אמר (קידושין ג.) בר

תכלין, ותורה בעי
ואכולי מללא (סוטה)

מחשיב התורה, א
התורה ועסקו בה

במקום שהתורה מו
סיבה להגדיל יצא

כל הגדול מחצירו
בעונות התמורות

והנה כתב ק"ו זל
בשם הקדו

ז"ל, שצריך האדם

אין להם זכות וחלק בעובת עוה"ז וזאין בני עשו
בעטנה דהוא שלהם, ולכן מזהיר הקרה קחו
מוסרה של תורה ואז יהי ואל כסף שלא יעלו בני
עשו עוד השפעת הכסף מישראל והבן.

מו

עוד אפשר לבאר דברי המדרש המיל ולקחתם
לכם ציוס הראשון וגר, ר' אבה בר כהנא
פתח (משלי ח') קחו מוסרי ואל כסף, קחו
מוסרה של תורה ואל כסף וכו', וסיוס דברי
המדרש איך אבה בר כהנא משכר לקיחה אתה
למד שכר לקיחה, במנאים כתיב ולקחתם אגודת
אזוב, בכמה הוית עימי ידיה (אולרו דמי שוויו)
בארבע מיני (ד' מעה כסף) והוא גרם לישראל
לירש ציח הים ציח סיחון ועוג ציח ל"א מלכים,
לוצ שעומד על האדם בכמה דמים וכמה מלות יש
בו עאכרי, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר
להם ולקחתם לכם ציוס הראשון, עכ"ד המדרש.
ולכאורה דברי ר"א בר כהנא סתראי ינהו,
דברישה קח מזהיר קחו מוסרה של תורה ואל
כסף, ולכסף מסיק שמלות ד' מינים סגולתם
להציל השפעת הכסף ולפיכך משה מזהיר את
ישראל ולקחתם לכם וגר ומזה משמע דשפיר דמי
לקיימם בשציל השפעת הכסף הצא בשכרן, והוא
סתירה למ"ש בתחלת דבריו קחו מוסרה של תורה
ואל כסף, ותו מנין הכריחו ז"ל שמלות לקיחת
אגודת אזוב הוא שגרם לישראל לירש ציח הים
וציח סיחון ועוג וכו', והלא כמ"כ קיימו עוד
כמה מלות לפני יליחם ממנרים פסח ומילה
ואכילת מלה, ודלמא אלו המלות גרמו לירש בשכרם
ציח אומה"ע.

→ **ד** (ב) ובמד"ר פרשת צא (פ"ז ס"ג) ולקחתם
אגודת אזוב כלומר אני עושה
אתכם אגודה לעלמי, וז"ל הכוונה בזה מה טיבה
של אגודה זו.

ונר"פ בהקדם מה שיל"ד עוד במ"ש המדרש
דצכות ולקחתם אגודת אזוב זכו להשפעת

השקלו כסף בלא לחם, למה אתם שוקלים כסף
לפני עשו, בלא לחם, על שלא שצעתם מלחמה של
תורה וכו', ונראה לפרש דהנה ידוע חקירת
הקדמונים כמה שמצואר בדברי רז"ל (תדל"ז פ"ע)
שיעקב ועשו חלקו בגחלה שתי עולמות העוה"ז
והעוה"ב יעקב נעל העוה"ב ועשו העוה"ז, דלפ"י
הלא אין ישראל רשאים ליהנות מן העוה"ז רק מה
שהוא צהכרח גדול לצורך החיות, ואיך מלאנו ידינו
ורגלנו כי זהו דבר שאי אפשר, וצפרט שבחורה יש
לנו הצטחות גדולות גם על עובת עוה"ז ואיך
אפשר לישראל ליהנות ממנה והלא הוא מחלקו של
עשו והוי גזילה, והציה החיד"א ז"ל (בס' ראש דוד
פ' תורה) בשם מהר"ש פרימו לתרץ עפ"ד הגמ'
(שבת דף פ"ח) דתנאי התנה הקצ"ה עם מעשי
בראשית אם יקבלו ישראל החורה מוטב ואם לאו
אחזור אתכם לתבו וצבו, נמלא דעד קבלת החורה
הי כל העולם תלוי צרפיון, ואילו לא היו ישראל
רוצים לקבלה הי נחרב העולם, וא"כ הי העולם
בסכנה גדולה וישראל שקיבלו את החורה הילול צוה
את כל העולם, והוב כמיל מזועו של ים ומשליחו
של גבר דהרי הוא שלו בדקור"ל בחר"מ (ס"ו ר"ע
ס"ז), וא"כ הגם שהעוה"ז הי שייך לעשו אבל כיון
דהי העולם בסכנה גדולה וישראל הילולה מאבדון
לעלמם הילול וקנו את כל העולם וגם עוה"ז שלהם
הוא, ואין עוד לעשו ולשום אומה שום טענה
ומענה על העוה"ז עכ"ד. (הובא בצמ"י מא' חודש
סיון מאמר צ' ועוד בכ"מ).

אמנם כל זאת ניחא רק בשעה שישראל עושין
רלונו של מקום והולכין בדרך החורה
ועוסקין בחורה ומקיימין מלות הש"ת, אז יש
לישראל זכות בעובת עוה"ז ע"י שקבלו החורה
והילול את העולם, משא"כ כשאין עושין רלונו של
מקום ואין הולכין בדרך החורה אז הדרה טענת
עשו לדוכתי שחלק עוה"ז שלו הוא, וז"ל המדרש
קחו מוסרי ואל כסף, ומפרש והולך למה אתם
שוקלים כסף לפני עשו, היינו שצני עשו נוטלין
מישראל עובת העוה"ז, על שלא שצעתם מלחמה
של תורה, דכשאין ישראל עוסקין בחורה וצמלות

דברי יואל - אי מוציא חלק טו
ברב"ז ה יואל ט"א ק"ג ז 3

הביזה, ולכאורה הלא אמרו חכמ"ל (קידושין ל"ט ע"ב) שבר מצוה צהאי עלמא ליכא, וא"כ איך אפשר שהשפעת הביזה נגרם להם בשכר המצוה, אמנם הנה יש כמה אופנים שהקצ"ה משלם שכר מצוה גם בעוה"ז, חדא ע"ד שאה"כ ומשלם לשונאיו אל פניו להאצדו, שאם יש לרשע אחיה זכותים משלם לו הקצ"ה שכרו בעוה"ז כדי לעוררו מעוה"ב. וגם לצ"ח כשרים משלם להם הקצ"ה שכר המצוה בעוה"ז אם מקיימין אותן שלא לשמה. דהנה צעטם שאמרז"ל שכר מצוה צהאי עלמא ליכא ביארו הקדמונים דהוא מפני שמעלת המצוה גדולה עד מאוד וכולה רוחני ואין כל העולם הגשמי כולו כדאי לשלם שכר מצוה אחת שנעשתה בשלימות, אמנם כל זה רק במצוה שטוה"ן לשמה שאין מעורב בה שום מחשבה ופני גשמית, משא"כ מצוה שלא לשמה יתכן לשלם עלי שכר גם בעוה"ז, שהרי גם צעטת מעשה המצוה היחה כוונתו לתועלת גשמי. וע"ד שאמרז"ל (שבת ס"ג) עה"כ אורך ימים צימניה אלו המיימינים צה (פרש"י עוסקים לשמה) בשמאלה עושר וכבוד למשמאילים צה (העוסקים שלא לשמה).

אחר שחטאו צעגל נפלו ממדרגתם וכבר נמצאו ציניהם גם אנשים כאלו שקיימו מצוה צבחי שלא לשמה, וצאמצעות מצוה אלו המשיכו השפעת עשירות אף למרע"ה, כי צדין הוא שיטול שכר צעבור כל מצוה שישראל מקיימין שהרי מכוחו הם נפעלים כמצואר, וז"ש פסל לך פסולתן שלך יהא ומשם נתעשר משה, והכוונה לסגולת המצוה שישראל מקיימין שלא לשמה שהוא מעורב עם פסולת, וע"ד שפי ציש"מ (פי צראשית ופי חולדות) אמרם ז"ל (צרכות ר"ז) עה"כ כפלה הרמון רקתך (שה"ש ו) אפילו ריקנין שצך מלאים מצוה כרמון, דה"פ כשם שצרמון מעורבים אוכל ופסולת יחד כמרי"כ מצותיהם של הריקנים מעורבות עוב ורע יערי"ש, וז"ש „הפסולת" שלך יהא ר"ל אף שכר מצוה אלו שהם מעורב עם פסולת דהיינו שהם שלא לשמה יהיו שלך להמשיך לך על ידיהם השפעות גשמיות ומשם נתעשר משה.

והנה עדי"ז אפ"ל גם מה דאיתא במדרש (פי אמור פ"ל י"ב) שאגודה ד מינים שבלוב מורה על התקשרות ד' כחות שבישראל, אחרג שיש צו עטם וריח מורה על צ"ח שיש בהם תומ"ל וכר וערבה שאין בה עטם וריח מורה על צ"ח שאין להם לא חורה ולא מע"ע, ואמר הקצ"ה יוקשרו כולם אגודה אחת כדי שיכפרו אלו על אלו, וצפצעות נראה דהחועלת צאגודה והתקשרות האחת הוא רק לאלו שהם צבחי ערבה שאין בהם עטם וריח, משא"כ להצני עלי הרמוזים צהאחרג אין שום חועלת צהתחצרות הלזו, אמנם לדרכינו שפיר נמשך חועלת מהתחצרות הזה גם להצני עלי, דכיון שעצודתם של צני עלי הוא לשמה הרי לא יתכן שיקבלו שכר בעוה"ז, אמנם ע"י שמתקשרין כולם אגודה אחת עם הפשטו עם ע"ז יש להצני עלי חלק גם צמעשה המצוה של הפשטו עם שעצודתם הוא שלא לשמה ועל זה שפיר משלמין שכר בעוה"ז, א"כ ע"ז יומשך השפעת עובת עוה"ז גם ללדיקים גמורים צני עלי.

ועפ"ז נצוה לצואור דצרי המדרש ה"ל עה"כ ולקחתם אגודת אצוב שאמר הקצ"ה אני

ונקדים עוד מה שפירשתי צמאמרם ז"ל (גדרים ל"ה ע"א) עה"כ ויאמר ה' אל משה פסל לך פסולתן שלך יהא משם נתעשר משה. דהנה כבר נחצאר דעטמא דמילתא ששכר מצוה צהאי עלמא ליכא, כי צמה נחשצ שכר גשמי לעומת יקרת ערך המצוה, אמנם אם אין המצוה צשלימות ומעורבת עוב ורע אז משלם הקצ"ה עלי שכר בעוה"ז, והנה לפי"ז לא ה"י אפשר שיקבל מרע"ה שכר מצותו בעוה"ז שהרי הוא קיים את מצוה ה' צכוונה שלימה ללא פניות, אמנם מכיון שצמשה רצינו ע"ה זכה ויזכה את הרצים וצכות הרצים תלוי צו על כן צדין הוא שיטול שכר גם צעד המצוה שישראל מקיימין כי מכוחו הם צאים, אולם קודם חטא העגל שהיו ישראל צמדריגה צצוהה עד מאד שהיו דור דיעה וכל מעשיהם לש"ש, היו גם הם מקיימים המצוה צכוונה שלימה ורצויה ולא ה"י מקום להמשיך ע"י מצותיהם השפעות העוה"ז הגשמי על כן לא ה"י אפשר שיתעשר משה, ורק